

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
IV SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 29

Milli Məclisin iclas salonu.
20 oktyabr 2020-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 116 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.47 dəq.)
İştirak edir	96
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Mustafa Şentop, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri.

Türkiyənin parlament nümayəndə heyətinin üzvləri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentopun çıxışı.
2. İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

3. “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

4. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

5. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

1. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentopun çıxışı.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mustafa Şentop

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fəzail Ağamalı, Zahid Oruc, Əli Məsimli, Elman Nəsirov, Bəhrüz Məhərrəmov, Hikmət Məmmədov, Jalə Əliyeva, Sahib Aliyev, Fatma Yıldırım, Musa Qasımlı, Malik Həsənov, Siyavuş Novruzov, Qənirə Paşayeva, Əziz Ələkbərov, Hicran Hüseynova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.50 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

2. İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Rəşad Mahmudov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	112
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	112
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.45 dəq.)
Lehinə	111
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	113
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.45 dəq.)
Lehinə	112
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	113
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	112
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	112
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	111
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	111
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan

Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev, Siyavuş Novruzov, Razi Nurullayev, Vüqar Bayramov, Emin Hacıyev, Rüfət Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.16 dəq.)

Lehinə 104

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 104

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.16 dəq.)

Lehinə 102

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 103

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

20 oktyabr 2020-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

(Milli Məclisin iclas salonuna daxil olan Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentop və Türkiyə parlament nümayəndə heyətinin üzvləri sürəkli alqışlarla qarşılanırlar.)

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar!

Hörmətli xanımlar və cənablar! Hörmətli media nümayəndələri!

Azərbaycanda rəsmi səfərdə olan qardaş Türkiyə Cümhuriyyətinin Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentop və rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Milli Məclisə təşrif buyurmuşlar. Mən əziz qonaqlarımızı səmimi qəlbdən salamlayıv və onlara “Xoş gəlmisiniz!” deyirəm. *(Alqışlar.)*

Hörmətli həmkarlar!

Azərbaycan və Türkiyə qanı və canı bir olan qardaş xalqlardır. Ölkələrimiz arasında münasibətlər ulu öndər Heydər Əliyevin ifadə etdiyi “bir millət, iki dövlət” prinsipi üzərində qurulmuşdur.

Bizim dostluğumuz və qardaşlığımız əbədi və sarsılmazdır. Azərbaycan və Türkiyə həmişə bir-birinə güvənmişlər, güvənirlər və güvənəcəklər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, dünyada başqa iki ölkə yoxdur ki, bir-birinə bu qədər yaxın olsun.

Azərbaycan daim Türkiyəni yanında hiss etmiş, onun qardaş köməyinə arxalanmışdır. Ermənistanın silahlı təxribatına və işğalçılıq siyasətinə son qoymaq üçün Azərbaycan Ordusunun apardığı əks-hücum əməliyyatları zamanı dünya bu qardaşlığa bir daha şahid oldu. Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın, Türkiyənin siyasi, hərbi və dövlət xadimlərinin verdiyi bəyanatlar və tutduğu qəti mövqe hər kəsə göstərdi ki, Azərbaycan xalqı haqq işi uğrunda mübarizədə tək deyildir.

Türkiyə hər yerdə Azərbaycanın yanındadır. Bu gün Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentopun Azərbaycanda olması da bizim birlik və qardaşlığımızın daha bir ifadəsidir.

Hörmətli həmkarlar, cənab Mustafa Şentopu hamımız yaxşı tanıyıırıq, ancaq icazə verin, mən yenə də onun həyat yolunun bəzi məqamlarını yada salım.

Hörmətli Mustafa Şentop 1968-ci ildə Tekirdağda anadan olmuşdur. İstanbul Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmiş, Mərmərə Universitetində magistr və doktor dərəcələri almışdır. 1993-cü ildən Mərmərə Universitetinin Hüquq fakültəsində və Türkiyənin bir sıra digər universitetlərində müəllim olaraq fəaliyyət göstərmiş, İqtisadi və Sosial Araşdırmalar Mərkəzinin İstanbul bölməsinə rəhbərlik etmişdir. 2005-ci ildə dosent, 2011-ci ildə professor adı almışdır.

AK Partiyasının 4-cü və 5-ci qurultaylarında partiyanın Mərkəzi Qərar və İdarəetmə Qurumuna üzv seçilmişdir. 2012–2015-ci illərdə AK Partiyasının sədr müavini olmuşdur.

Cənab Mustafa Şentop 24-cü, 25-ci və 26-cı çağırış Türkiyə Böyük Millət Məclisinə İstanbuldan millət vəkili seçilmişdir. 24-cü çağırışda parlamentin Konstitusiya komitəsinin sədr müavini olmuş, eləcə də Türkiyə Konstitusiyasında dəyişikliklər edilməsi ilə bağlı yaradılan Koordinasiya komissiyasında AK Partiyanı təmsil etmişdir.

26-cı çağırış Türkiyə Böyük Millət Məclisində Konstitusiya komitəsinin sədri olmuş, 27-ci çağırış Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədr müavini vəzifəsində çalışmışdır.

2019-cu il fevralın 24-də cənab Mustafa Şentop Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri seçilmişdir. 2020-ci il iyulun 7-də ikinci dönmə üçün Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri seçilmişdir.

Yüksək səviyyədə ingiliscə və ərəbcə bilir. Evlidir və 4 övladı var. Allah qorusun övladlarınızı.

Hörmətli həmkarlar, indi isə mən böyük məmnuniyyətlə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentopu çıxış etmək üçün kürsüyə dəvət edirəm. Hörmətli Mustafa bəy, rica edirəm, buyurun. *(Alqışlar.)*

TÜRKİYƏ BÖYÜK MİLLƏT MƏCLİSİNİN SƏDRİ CƏNAB MUSTAFA ŞENTOPUN ÇIXIŞI

Hörmətli xanım Sədr!

Hörmətli millət vəkilləri!

Möhtərəm azərbaycanlı qardaşlarım!

Dəyərli qonaqlar, xanımlar, cənablar!

Sizləri ən səmimi duyğularımla, hörmətlə, məhəbbətlə salamlayıram. Gözəl türkcəmizdə “öncə salam, sonra kəlam” deyirlər. Mən də əvvəlcə üzərimdəki salamları sizlərə çatdırmaq istəyirəm.

İlk olaraq, 1990-cı illərin başından etibarən Qarabağ

davasına sahib çıxan, bu gün də Azərbaycanın haqlı mücadiləsinə var gücü ilə dəstək verən Prezidentimiz sayın Rəcəb Tayyib Ərdoğanın möhtərəm heyətinizə və bütün Azərbaycana salamlarını gətirdim. *(Alqışlar.)*

Qarabağ torpağının aid olduğu əllərə, gerçək sahibinə qayıtması üçün dua edən, Azərbaycanın acısını ürəyində hiss edən, sevincini öz sevinci sayan və Nuri Paşanın qayələrini ürəyində yaşadan əziz millətimizin salamlarını gətirdim. *(Alqışlar.)*

100 il öncə vətənimizin bir qismi işğal altında ikən “Ya istiqlal, ya ölüm!” şüarı ilə hərəkətə keçən, millətimizin əzm və qətiyyətinə istinad edən milli mücadiləmizin qərargahı Türkiyə Böyük Millət Məclisinin dəstəyini, duasını, salamını və zəfərə qədər birlikdə hərəkət etmə iradəsini gətirdim sizlərə. *(Alqışlar.)*

Bu iradənin bir təzahürü olaraq uca Məclisdə Azərbaycanın haqlı davasına və şanlı mücadiləsinə dəstək verən müxtəlif partiyalardan millət vəkili arxadaşlarımız da hazırda burada bizimlə birlikdədir. Sizi əmin edirəm ki, bu il açılışının yüzüncü ildönümünü qeyd etdiyimiz Türkiyə Böyük Millət Məclisimizin mənsublarının böyük əksəriyyəti bu an bu salonda olmağı cani-könüldən arzu etməkdə idi. *(Alqışlar.)*

İnşallah, bütün millət vəkillərimizin iştirak edəcəyi o böyük toplantını işğaldan qurtarıldıqdan sonra Qarabağda hamımız birlikdə keçirək. *(Alqışlar.)*

Millətimizin “Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz!” – deyərək, Azərbaycanın istiqlal və hürriyyətlərinə həyatlarını fəda edən böyük liderləri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və Heydər Əliyevin müqəddəs xatirələrinə təzim və hörmətlərini gətirdim. *(Alqışlar.)*

Milli istiqlalın müjdəçisi, Qarabağı ana bilən böyük şair

Bəxtiyar Vahabzadənin də dediyi kimi:

Bir ananın iki oğlu,

Bir əməlin iki qolu.

Bir millətlik, iki dövlət,

Eyni arzu, eyni niyyət,

Birdir bizim hər halımız – deyərək, sevincimizi olduğu kimi, kədərimizi də paylaşmağa gəldim.

İlk olaraq 12 iyulda başlayıb 27 sentyabr səhərindən etibarən xeyli şiddətlənən, Ermənistanın idarə etdiyi terror çətlərinin əli ilə qardaş Azərbaycana qarşı yönələn hücumlardan böyük bir üzüntü duyduğumuzu ifadə etmək istəyirəm. Bu vəsilə ilə Ermənistan hücumlarında şəhadətə yüksələn bütün qardaşlarımızı rəhmətlə anır, yaralılarına cənabi Haqdan tezliklə şəfa tapmalarını niyaz edirəm. Keçmişdən bu günə vətənləri uğrunda can verən, cəfa çəkən bütün balalarımızı, bacılarımızı və igidlərimizi ehtiram və xeyir ilə yad edirəm. Əziz Azərbaycan xalqına baş sağlığı və səbirlər diləyirəm. Bu məşəqqətli vaxtda məsləhətləşmək, fikir mübadiləsi aparmaq üçün etdiyiniz dəvətlə mənə uca Məclisinizə xitab etmək şərəfini verdiniz üçün ən dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Hörmətli qardaşlarım, qədim torpaqlarınızın beşdə birinin işğal altında olduğu, bir milyondan çox qardaşınızın yurd-yuvalarını tərk etmək məcburiyyətində qaldığı 30 il keçirdiniz; birlikdə keçirdik. İstiqlalınızın dadını hələ doyunca yaşaya bilmədiniz. Ancaq cənab Haqqın da uca Quranda buyurduğu kimi, “iradəsizlik göstərməyin, üzüntüyə qapılmayın, əgər inanmışsanız, üstün gələcək olan sizsiniz”. Türkiyə də bu günə qədər olduğu kimi bundan sonra da haqlı davasında və vətən müdafiəsində can qardaşlarının yanında yer alacaq. Türkiyə və Azərbaycan dünyada başqa iki ölkə arasında bənzəri olmayan yaxın bir

bağlılığa sahibdir. “Tək millət, iki dövlət” düsturu, sadəcə, bir şüar, sadəcə, tarixi bir təsbit deyildir. Eyni zamanda, diplomatiyadan əməli fəaliyyətə qədər hər sahədə Türkiyə Azərbaycan əlaqələrinə istiqamət verən, yaşayan canlı bir prinsipdir.

Bu iradə münasibətlərimizin hər bir səviyyəsində, başda hörmətli Prezidentimiz olmaq üzrə, hamımız tərəfindən açıq bir şəkildə ifadə edilmişdir. 28 sentyabr bazar ertəsi günü Türkiyə Böyük Millət Məclisində qrupu olan 4 siyasi partiyamızın imzası ilə yayımlanan bəyanatda bu qətiyyət bir daha ortaya qoyulmuşdur. Məclis olaraq Azərbaycanın yanında olduğumuzu bütün dünyaya təkrar elan etdik. Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarından bir an öncə çıxmasının, qonşularına hücum edən və bölgədə barışa təhdid olan bir ölkə kimi davranmaqdan vaz keçməsinin zərurətini, məcburiyyətini bir daha ortaya qoyduq. Bəyanata imza atan partiyalarımızı təmsil edən millət vəkillərimiz öz həmrəyliyini və dəstəklərini bir daha şəxsən üz-üzə ifadə etmək üçün bu gün aranızdadırlar. (*Alqışlar.*)

Azərbaycan xalqının güclü iradəsinin möhtərəm təmsilçiləri, illərdən bəri Qafqazda barışın və hüzurun ən böyük düşməni, başda Birləşmiş Millətlər Təşkilatı olmaqla, digər bəzi beynəlxalq təşkilatların qərarlarına rəğmən qəsb etdiyi torpaqlardan çıxmayan, işğalı və terroru tam bir dövlət siyasəti halına gətirən Ermənistan işğal və qətlə silsiləsinə yeni bir həlqə artırmış, mülki insanları və məsum körpələri öldürməyi bir dövlət siyasətinə çevirmişdir. Bu terror dövləti, beynəlxalq hüquq təbiri ilə, bu quldur dövlət Moskvada humanitar zəmində alınan atəşkəs qərarına rəğmən mülki insanları hədəf alan hücumlarını sürdürdü və sürdürməyə davam edir. Bazar yerlərini, küçələri, evləri, hətta cənazə dəfnlərini belə bombalamaya

davam etdi, məsum körpələrin canına qıydı. Qəhrəman Azərbaycan əsgərlərinə gücü çatmayan, cəbhədə qəhrəman Azərbaycan Ordusunun qabağından ardına belə baxmadan qaçan Ermənistan əsgərləri məsum mülki insanları qətl etməyə, mülki hədəflərə qəsd etməyə davam edir. Bu məqam hər kəs tərəfindən açıqca bilinməlidir ki, birbaşa mülki insanları hədəf alan bu hücumlar tək bir ifadə ilə müharibə cinayətidir. Bu təqdirdə bütün dünyadan soruşmaq lazımdır – aldığınız qərarları heç sayan bu hücumları mühakimə etməyib də nəyi mühakimə edəcəksiniz, nəyi lənətləyəcəksiniz? Karsınız, korsunuz, yoxsa lalsınız? Qulağınızı açmasanız da, gözünüzü bağlasanız da, dilinizi dişləsəniz də bu həqiqətdən əsla qaça bilməyəcəksiniz – Ermənistan artıq nəinki regional, hətta qlobal bir problem halına gəlmişdir. Qlobal bir problem halına gələn bu terror dövlətinin əməllərinin qarşısı alınmazsa, başqa cür desək, birbaşa və ya dolay yolla dəstəklənməyə davam edilərsə, bu durum, sadəcə, bölgəni bir atəş çənbərinə çevirməklə qalmayacaq, Qafqazın qonşusu olan bütün ölkələri də təhdid edən bir hala gələcəkdir. Bu etibarla, əgər barış yolunda səmimidirlərsə, Ermənistanın ipini əlində tutanlar, Ermənistana uzun illər qol-qanad açanlar bu təhlükəli oyunu durdurmalı, məsumları öldürən bu quldur dövlətə arxa durmaqdan vaz keçməlidir. Haqq və ədalət yerini tutmadıqca, bir çözümlənməz. Dolayısı ilə Qafqazda problem Dağlıq Qarabağ və ətrafındakı rayonlarda Ermənistanın işğalı sürdükcə davam edəcəkdir. Digər yandan anlaşmazlıq, çözümsüzlük və qeyri-sabitliyin özlərinə faydalı olduğunu və regiondakı rolunu artırdığını düşünərək həmlə yapanlar, Ermənistana hayan olanlar yanılmaqdadır. Yangına körüklə gedənlər bir gün eyni atəşdən öz nəsibini mütləq alacaqdır.

Bu gün Qafqazların və bölgəmizin yenidən barışa və hüzura qovuşması ancaq və ancaq Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarını dərhal tərk etməsi ilə mümkündür. Bundan kənar da olan bütün təkliflər, bütün tələblər və məsələni kağız üzərində həll etmək cəhdləri Ermənistanı ərköyünlüyündən daşdırmayacaq. Bu etibarla, bölgədə nüfuz sahibi bütün ölkələrin Ermənistanı açıq və gizli formada himayə etmək əvəzinə real və adil həll metodlarını işə salması gərkdir. Ermənistanı qanadı altına alanlar bilsin ki, yaxın və uzaq vədədə onlar bu quldur dövlətə göstərdikləri yardımlardan dolayı böyük ziyanlar çəkəcəklər. Ermənistan da heç bir zaman yaddan çıxarmasın ki, böyük qardaşları onun arxasında uzun müddət durmağa tab gətirməyəcək. Bu bölgədə qonşuları ilə baş-baş qalacağı günlər uzaqda deyil. Bütün dünya da bir həqiqəti dərk etməlidir ki, Ermənistan meydana və ya masada kimdən nə dəstək alırsa alsın, Azərbaycan işğal edilən torpaqlarının hər qarışından, hər santimetrindən bu işğalçı terror dövlətini qovmaq iqtidarındadır. (*Alqışlar.*)

Möhtərəm Prezident İlham Əliyevin də ifadə etdiyi kimi, Azərbaycanın daha bir 30 ili gözləyəcək zamanı yoxdur. Əziz millət vəkili dostlarım, qardaşlarım, bir az öncə də dilə gətirdiyim kimi, beynəlxalq birlik ikili münasibətlərdən, ikiüzlü yanaşmalardan artıq vaz keçməlidir. Demokratiya, insan haqları və hüququn üstünlüyünü inhisarda saxlamaq və barışın yeganə hamisi olmaq iddiaları ilə bizə öyüd verən beynəlxalq təşkilatlar artıq qərarlarının və bəyanatlarının haqqını qorumağa məcburdurlar.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 1993-cü ilə aid 4 qərarı var. Ermənistan ordusunun işğal etdiyi torpaqlardan dərhal qeyd-şərtsiz və tam olaraq çəkilməsi tələb edilən bu qərarları Yerevan hakimiyyəti indiyə qədər heçə saydı. Avro-

pada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı nəzdində Amerika, Fransa və Rusiyanın həmsədrlik etdiyi Minsk qrupu problemi həll etmək yerinə, əslində, çarəsizliyə məhkum etdi. Məsələ Ermənistanın destruktiv və erköyün davranışı səbəbindən 30 ildir qanqrenə dönmüş durumdadır. Minsk qrupu məsələni həll etmək üçün indiyə qədər bir dəfə də gerçək iradə göstərmədi. Üstəlik, BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsindən – özünümüdafiə hüququndan bixəbər olan bu həmsədrərdən biri açıqlama verərək Azərbaycan və Türkiyəni Azərbaycan torpaqlarının bir parçası olan Dağlıq Qarabağa hücumda ittiham etdi. Durum bu işə özünün də başqa təşkilatlar barəsində bəyan etdiyi kimi, bu ifadələri söyləməkdən çəkinməməliyik – Minsk qrupunun beyin ölümü gerçəkləşmişdir.

Avropa Şurası Parlament Assambleyası da Ermənistanın təcavüzkar fəaliyyətinə dair bir çox qərarlar qəbul etmişdir. Qurulan, amma ermənilərin qarşı çıxması nəticəsində işləyə bilməyən, bölgəni araşdırma bilməyən bir çox komissiyalar yaratmışdır. Buna rəğmən bəzi dövlətlər Ermənistanı xoş görməkdən vaz keçməmişlər. Sonuc olaraq bu gəlişigözəl qərarları məhkəməyə vurunca içi boş çıxmışdır. Beynəlxalq birlik bəyan etdiyi öhdəlikləri yerinə yetirə bilmir. Dolayısı ilə Ermənistan keçmişdə işlədiyi cinayətlərinin bədəlini ödəməmiş olmasının azğınlığı ilə fürsət düşən kimi yenidən Azərbaycan torpaqlarına hücum edir. Ancaq bu dəfə heç gözləmədiyi bir təkpi ilə qarşılaşdı. Qəhrəman Azərbaycan Ordusu Ermənistanın hücumlarına cavab vermək və Qarabağı işğaldan qurtarmaq üçün sürətlə hərəkətə keçdi. Bu ana qədər Qarabağda bir çox yaşayış məntəqələri işğaldan qurtarıldı, inşallah, hamısı qurtarılacaqdır. Beynəlxalq birlikdə işə, mövcudluğundan xəbəri yox imiş kimi beynəlxalq

qanunlardan qaynaqlanan özünümüdafiə hüququndan istifadə etdiyi üçün Azərbaycanı az qala ittiham edənlər belə oldu. Azərbaycanın haqlı mücadiləsinə xələl gətirəcək ittihamlar irəli sürən dövlət başçıları belə oldu. Burada aydın şəkildə vurğulamaq istəyirəm ki, xarici siyasətdəki xəyalları ilə çata biləcəkləri real hədəflər arasında dərin uçurumlar və təzadlar olan bu siyasət naşılarının və onların cüce ağıllı əlaltılarının çaldığı havalar nə Türkiyənin ismətli və izzətli duruşuna, nə də Azərbaycanın şərəfli mücadiləsinə ləkə sala bilər. *(Alqışlar.)*

Yenə də beynəlxalq birlikdən çözümlər və atəşkəs çağırışları yüksəlməyə başladı. Bu çağırışlar səmimidirsə, ilk əvvəl Ermənistanın da çözümlə bağlı təklifini ortaya qoyması bir yolla təmin edilməlidir. Azərbaycan hər zaman məsələnin həllinin tərəfdarı olmuşdur və tələbi də bəllidir – Ermənistan işğal etdiyi torpaqlardan dərhal qeyd-şərtsiz və tam olaraq çəkilməli, təcavüzkarlığından əl çəkməlidir. Bu tələb Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qərarlarındakı hökmlərdən nə əskik, nə də artıqdır. Şübhəsiz, heç bir dövlət boş-boşuna savaşa istəməz. Barışda bütün tərəflər üçün bərəkət və hüsur vardır. Əgər vətəni qorumaqdan bəhs edilirsə, savaş qanunidir və vacibdir. Tarixin zəngin təcrübəsində öz təsdiqini tapan "Bu məsələ ilə bulur cümlə düvel fevz-ü felah; Hazır ol cəngə, əgər istər isən sulh-ü salah" şüarını tərk etməsini Azərbaycandan kimsə gözləyə bilməz. Azərbaycan dövlətindən və xalqından bir yanağına yumruq atıldığında o biri yanağını çevirənlərdən olmasını kimsə istəyə bilməz. Azərbaycan dövləti və xalqı kimsənin haqqına göz dikməyəcəyi kimi, kimsənin də özünün haqqına göz dikməsinə imkan verməyəcək, ilanının eyni yerdən bir daha sancmasına müsaidə etməyəcəkdir. *(Alqışlar.)*

Şübhəsiz, biz də düyünlərin qılıncla həll edilməsinin tərəfdarı deyilik, lakin sükunət dönəmlərində uzanan əlləri havada buraxıb, sadəcə, süngülərin ucunun göyə qalxdığını görüncə masalarda oturmaq üçün kreslo arayanlar və onların dillərindən zühur olan qaba ifadələr Azərbaycan türkünün hürriyyət və istiqlal əzmini qıra bilməz, Azərbaycan torpaqları üzərində kimsə əməliyyat yapa bilməz. *(Alqışlar.)*

Hörmətli millət vəkilləri, dəyərli qardaşlarım, tarixin gedişinin dəyişməyə başladığı günləri yaşayırıq. Savaşlar, çatışmalar və qətliamlarla keçən 20-ci əsrin siyasi, hüquqi və iqtisadi müvazinətləri ortadan qalxmışdır. Bu dövrün istiqrarsızlıqlarına çarə etmək üçün mövcud olan qurumlar işləməz, iş görməz hala gəlmişdir. Dövlətlərarası qurumlar və onların qoyduğu qaydalar bütün dünyada insanlıq üçün iddia etdikləri sülhü, minimum rifah və insani yaşam şərtlərini bərqərar edə bilmədilər. İkili standartlarla hərəkət etmə xəstəliyinə düşər olan bu təşkilatların saxta vəzləri artıq daha çox könül bulandırır.

Bəzi ölkələrə BMT qərarlarına tabe olmadıqları üçün hərbi müdaxilələr edilirkən, Birləşmiş Millətlərin onlarca qərarını tanımayan, dünya ilə lağ edərcəsinə bu qərarları pozan Ermənistan kimi bəzi ölkələrə kimsə səsini çıxarmır. Bu cür ikili standartlı yanaşmalar dövlətlərarası quruluşların və zəminlərin etibarını aşındırmış və sonunda tükətməmişdir. Daha öncə bir çox çıxışında beynəlxalq platformalar və təşkilatların yenidən gözdən keçirilməsi zərurətinə, beynəlxalq quruluşların bir qisminin, xüsusən də Birləşmiş Millətlərin quruluş məqsədlərində irəli sürülən missiyanı yerinə yetirməkdən çox uzaq olduğuna diqqət çəkmişdim.

Prezidentimiz hörmətli Rəcəb Tayyib Ərdoğan bu

durumu “dünya beşdən böyükdür” etirazı ilə ifadə etmiş və bu etiraz dünyada haqlı olaraq da böyük bir təsir oyandırmışdır. Beynəlxalq siyasəti və qlobal balansı var olmayan bir dünyanın bayatlaşmış qurumları ilə təmin etmək artıq mümkün deyil. Bu gün artıq öz-özlüyündə ortaya çıxmışdır ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasında da, digər beynəlxalq təşkilatlarda da struktur islahatlarına ehtiyac vardır.

Dünya, insanlıq yeni arayışlar içindədir. Beynəlxalq siyasətdə, beynəlxalq hüquqda, beynəlxalq ticarətdə, iqtisadiyyatda yeni düzən tələb edən səsələr gün keçdikcə daha gur şəkildə eşidilməyə başlamışdır. İkili standartlardan uzaq, sadəcə, bir neçə dövlətin deyil, bütün dövlətlərin istisnasız bərabərliyinə dayanan, sadəcə bəlli irqdən və inancdan olanların deyil, bütün insanların bərabərliyinə inanan minimum rifah və insanca yaşam şərtlərini bütün dünya üçün də mənimsəyən yeni bir paradigma ilə yeni bir dünyanın qurulması lazımdır. Biz Türkiyə olaraq bütün dünya xalqlarının arzu etdiyi belə bir dünyanın çox yaxında qurulacağına inanırıq. Bunun üçün hər platformada səsimizi ucaldırıq. Bütün dövlətlərə və xalqlara çağırışımızı hər platformada ortaya qoyuruq. Mövcud dünya – ikili standartlara əsaslanan və ədalətli olmayan beynəlxalq qayda artıq davam edə bilməz.

Dəyərli millət vəkili, dünyanın geosiyasi və iqtisadi ağırlıq mərkəzi sürətlə Asiyaya keçməkdədir. Asiya qitəsinin hər bölgəsində səmərəli yüksəliş və tərəqqi prosesi yaşanmaqdadır. Asiya qitəsinin qlobal siyasət və iqtisadiyyatda yüksələn güc olması səbəbi ilə bəzi politoloqlar XXI əsri Asiya əsri adlandırırlar. Asiya və Avropa qitələrinin ayrılmaz bir parçası olan Türkiyə də öz daxilində və böyük Avrasiya coğrafiyasında davam edən böyük

dəyişikliklərə uyğun olaraq, bu yaxınlarda “Yenidən Asiya” adlı bir təşəbbüs başlatmışdır. Türkiyə–Azərbaycan iş birliyi bu yeni perspektivlərin önçüsüdür. Şübhəsiz, modern İpək yolunun canlandırılması bölgələrimizin rifahı və inkişafına güclü təkan verəcəkdir. Uzun müddətdir öncülüyünü etdiyimiz “Xəzər keçidli Şərqi–Qərbi Orta Dəhlizi” təşəbbüsümüz də bu anlayışımızın bir təzahürüdür. Bakı–Tbilisi–Qars dəmiryolu və TANAP layihələri “Orta Dəhliz” təşəbbüsümüzün bel sütununu təşkil etməkdədir. Yenə bu qəbildən infrastrukturun uzunmüddətli inkişaf etdirilməsi strategiyası istiqamətində başqa meqalayihələrimiz də ya tamamlanmış, ya da hazırda icra edilməkdədir.

Bu cür layihələrimiz tam gücünə çatdıqda İpək yolunun dirçəldilməsində vaz keçilməz bir keyfiyyətə sahib olacaq, Türkiyə və Azərbaycanın önçülüüyü ilə ətrafındakı geniş coğrafiyanın bir-birinə daha sıx birləşməsinə təmin edəcək. Türkiyə və Azərbaycan birlikdə icra etdikləri layihələr sayəsində yüksələn Asiya ilə, siyasətləri və qurumları ciddi etibar itkisinə məruz qalan Avropanı siyasi, iqtisadi, mədəni cəhətdən birləşdirən, xüsusi əhəmiyyətə malik enerji və nəqliyyat xətlərinin mühüm qovşağında; qitələri bir-birinə bağlayan, strateji anlamda müstəsna önəmə sahib bir coğrafiyada yerləşir.

Qısaqı, Türkiyə və Azərbaycan dünyanın bir növ şah damarını əllərində tutmaqdadır və ən önəmlisi, bu coğrafiyalardakı ziddiyyətlərə və ixtilafalara rəğmən bənzərsiz bir şəkildə ətlə dırnaq kimi birlikdə durmaqda, birlikdə hərəkət etməkdədir. Bu nöqtədən baxıldığında bu gün Qafqazlarda, sərhədlərimizdə və Şərqi Aralıq dənizində məruz qaldığımız bütün provokasiyaların da, hücumların da, təzyiqlərin də təməlində bu strateji gücümüzü baltalamaq

cəhdləri dayanmaqdadır. Fəqət, nə Azərbaycan 30 il öncəki Azərbaycandır, nə Türkiyə 30 il öncəki Türkiyədir, nə də dünya 30 il öncəki dünyadır. Türkiyə və Azərbaycanın qəlbi eyni qayə üçün, eyni məfkurə üçün birlikdə atdıqca, bütün hücumlara, bütün bu təzyiqlərə qarşı səsimizin nə qədər gur olduğunu bütün cahana elan etməyə davam edəcəyik. (*Alqışlar.*)

Hörmətli xanım Sədr!

Dəyərli qardaşlarım, hörmətli müsafirlər!

Xanım əfəndilər, bəy əfəndilər!

Könül istərdi ki, sülh və sabitliyin hakim olduğu, acıların yaşanmadığı çox daha aydınlıq günlərdə bir araya gələk. Fikrimizi və səyimizi dövlətlərimizin və millətimizin gələcəyini necə daha dinc, daha sabit edə biləcəyimizin müzakirələrinə sərf edək. İnşallah, o günləri çox yaxında görəcəyik və tarixin böyük milləti olaraq bütün dünyaya, bütün dövlətlərin istisnasız bərabərliyinə əsaslanan, sadəcə, bəlli irqdən, inancdan olanların deyil, bütün insanların bərabərliyinə inanan, minimum rifah və insanca yaşam şərtlərini təmin edəcək, insanı təməl alan yeni bir sözü biz söyləyəcəyik.

Bir daha vurğulamaq istəyirəm. Biz hər zaman sülhün, ədalətin, həqiqətin və haqlının tərəfdarı olduq. Bütün dünyanı da eyni şəkildə davranmağa çağırırıq – buna haqqımız var. Bu anlayışla Türkiyə Azərbaycanın apardığı haqlı mücadiləyə qarşı beynəlxalq platformalarda, xüsusən, Avropa mərkəzli təşkilatlarda həyata keçirilən haqsız hücumlara qarşı Azərbaycanın haqlı mövqeyini dəstəkləməyi, qorumağı davam etdirəcəkdir. Biz haqlı və şərəfli davasında zəfərə qədər Azərbaycan necə istəsə, o şəkildə yanında olacağıq. Cənabi Haqq azərbaycanlı qardaşlarımızın yar və yardımçısı olsun.

Türkcənin böyük şairi, oğuzun səsini bu günə məharətlə daşıyan Bəxtiyar Vahabzadənin misralarının həqiqi bir müjdə olaraq təcəssüm etdiyi bir dövrəyəyik. Nə deyirdi Bəxtiyar Vahabzadə:

“Üçrəngli bayrağın kölgəsində mən,
Qaraca torpağı vətən görmüşəm.
Zəfər güllərini dövri-qədimdən,
Bayraq işığında bitən görmüşəm.
Bayraq mənliyimdir, bayraq kimliyim,
Bayraq – öz yurduma öz hakimliyim.

Harda əcdadımın ayaq izi var,
Bu zəfər bayrağım orda dikəlsin.
Keçdiyi yerlərdə dağlar, yamaclar,
Onun hüzuruna salama gəlsin”.

Bu gün əcdadımızın ayaq izləri əlamətlərinin hələ də diri durduğu Qarabağda üçrəngli, ay-ulduzlu bayrağa hər kəs təzim edir, təzim edəcəkdir. (*Alqışlar.*)

Cənabi Haqq o bayrağı aid olduğu yerdə, Qarabağda yüksəldərkən şəhadətə qovuşanlara rəhmət eləsin. Cənabi Haqq millətimizi bir eləsin, dövlətimizi var eləsin, istiqlalı yar eləsin. Cənabi Haqq bu anda cəbhədə vətənləri üçün mücadilə edən mübariz ruhlu igidlərimizin yardımçısı olsun.

Üçrəngli bayraq Qarabağda dalğalanacaq! Qarabağ Azərbaycandır!

Hamınızı hörmətlə salamlayıram. (*Sürəkli alqışlar.*)

Sədrlik edən. Sayın başqan, çox sağ olun. Biz əminik ki, Sizin bugünkü çıxışınız Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin ən önəmli səhifələrindən biri olacaq.

Hörmətli həmkarlar, nəzərinizə çatdırım ki, sayın Mustafa bəy və Türkiyə nümayəndə heyəti elə buradan birbaşa Gəncəyə gedirlər.

Yolunuz açıq olsun! Çox sağ olun.

F.İbrahimli, *Milli Məclis Sədrinin müavini*.

Hörmətli deputatlar, 3 dəqiqə fasilə elan olunur.

(FASILƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edirik. Xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçin.

Qeydiyyat	(saat 11.47 dəq.)
İştirak edir	76
Yətərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin, xahiş edirəm.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yətərsay var. İclasa başlaya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, məmnunluq hissi ilə qeyd edirəm ki, son dövrdə Milli Məclisin hər iclasında biz Azərbaycan Ordusunun xalqımıza yaşatdığı qələbə sevinclərini bölüşürük. Hər gün əsgər və zabitlərimiz döyüş meydanlarında qəhrəmanlıq nümunələri göstərir, yeni-yeni yaşayış məntəqələrimizi düşmən tapdağından azad edirlər.

Vətən müharibəsində bizim hədəfimiz bəllidir. Bu hədəfi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev dəqiq müəyyən

etmişdir. O demişdir: “Ərazi bütövlüyümüzün bərpası bizim üçün bir nömrəli vəzifədir.

...Bu gün müzəffər Azərbaycan Ordusu öz məqsədinə çatır və çatacaq, bizim ərazi bütövlüyümüz bərpa edilir və ediləcək.

Heç bir qüvvə bizi dayandıra bilməz. Heç bir qüvvə Azərbaycan xalqının iradəsi qarşısında duruş gətirə bilməz”.

Hörmətli həmkarlar, xalqımız dönə-dönə yəqin etmişdir ki, bu günədək möhtərəm Prezidentimizin dediyi hər bir söz həyata keçmişdir. Onun irəli sürdüyü bütün planlar ölkəmizin və xalqımızın həyatında öz təcəssümünü tapmışdır. İndi də xalqımız əmindir ki, Azərbaycanın haqq işi uğrunda mübarizəsinin qələbə ilə başa çatacağı gün uzaqda deyil.

Bunu düşmən də yaxşı bilir. Ona görə də məğlubiyyətini uzatmaq üçün ən çirkin vasitələrə əl atır. Mühərribə cinayətləri törədərək cəbhə bölgəsindən kənarada olan şəhər və kəndlərimizi ən dağıdıcı silahlarla atəşə tutur, dinc əhalimizi, o cümlədən qadın və uşaqlarımızı qətlə yetirir. Ancaq düşmən bunu da bilməlidir və onu da deyim, bilir ki, xaincəsinə törətdiyi cinayətlərin heç biri cəzasız qalmır və qalmayacaq.

Mən döyüş meydanlarında və dinc yaşayış məntəqələrimizdə şəhid olan insanlarımıza Allahdan rəhmət diləyirəm, yaralı olan insanlara isə tezliklə sağalmalarını arzulayıram.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Bu gün biz 4 qanun layihəsini müzakirə edəcəyik. Xahiş edirəm, gündəliyin qəbul olunmasına münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.50 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, bizdə yetərsay yoxdur, bəs sizdə?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 deputat səs vermişdir.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəmdə olan məsələlər ətrafında müzakirəyə ehtiyac varmı? Kim çıxış etmək istəyir, buyursun, yazılsın. Yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Var. Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli və dəyərli həmkarlar! Qəhrəman Silahlı Qüvvələrimiz Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə işğala məruz qalan torpaqlarımızın azad edilməsi uğrunda ciddi addımlar atır, dövlətçilik və hər b tariximizə şərəfli və unudulmaz səhi-fələr yazır. Biz ədalətli Vətən Müharibəsi aparırıq. Qarşımızdakı işğalçı ölkədir. Vandal və vəhşiliklərini hər addımda ifadə edən barbar, bəşəri dəyərlərə ləkə yaxan bir tayfadır. Döyüş bölgəsindən uzaq olan yaşayış məntəqə-lərimizi, mülki əhalini, milli dövlətçilik tariximizin rəmzi olan tarixi Gəncə şəhərini vəhşicəsinə dağıdıcı raketlərlə atəşə tutan, uşaqlar və qadınlar da daxil olmaqla çox sayda vətəndaşlarımızı qətlə yetirən cinayətkar, təcavüzkar Ermənistanla “Yox!” və “Dur!” deyən yoxdur. Dünyanın aparıcı dövlətləri, beynəlxalq təşkilatlar bu vəhşiliyə,

təəssüflər olsun ki, biganə münasibət bəsləməkdədir. İndi belə olan halda onların və kimsənin bizə, igid Silahlı Qüvvələrimizə “Dur!” deməyə hər hansı mənəvi haqqı çatmır. Rəşadətli ordumuz son qələbəyə, işğalçıların axırını əsgərinin məhv edilməsinə qədər döyüşü aparmalı, onlara tarixin ibrət dərslərini verməlidir. Bu, xalqımızın sarsılmaz iradəsidir.

Xalqımız sona qədər qələbəmizin ilhamçısı və təşkilatçısı qətiyyətli Ali Baş Komandanımızla, dünya səviyyəli liderimiz cənab Prezidentimizlə, igid və müzəffər ordumuzla bərabərdir. İndiki tarixi günlərdə bizimlə, ədalətli Vətən Müharibəsi aparan ölkəmizlə birgə olan, həmrəylik nümayiş etdirən ayrı-ayrı dünya dövlətlərinə, bir sıra beynəlxalq təşkilatlara, xüsusi olaraq qardaş Türkiyəyə və Pakistana dərin təşəkkürümü bildirir, onlara minnətdarlığımı ifadə edirəm.

Qələbə bizimdir! Sona qədər getmək uğrunda Silahlı Qüvvələrimizə uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim. Zahid Oruc. Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri! Müstəqil dövlətçiliyimiz üçün son dərəcə tələpəli günlərdə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin rəhbərinin Azərbaycana, Bakıya təşrif buyurması, ilk növbədə, Azərbaycan dövlətinə, onun rəhbərinə göstərilən ehtiramdır, o cümlədən Azərbaycan parlamentinə, onun Sədrinə, hörmətli Sahibə xanım, Sizə, Azərbaycan Milli Məclisinə və xalqına göstərilən qardaşlıq münasibətidir. Heç şübhəsiz ki, bu gün dünyanın diqqəti Bakıdadır və belə bir gündə bəlkə də kimsə ikinci cəbhənin açılması üçün hansısa dövrləri gözləyə bilər, amma qardaş Türkiyənin mühüm bir hakimiyyət qolunun rəhbərinin Azərbaycana gəlməsi bizim

siyasi mövqeyimizi möhkəmləndirir, bizim mənəvi, ictimai, milli gücümüzü artırır; Türkiyə və Azərbaycanın vahid bir dövlət kimi hərəkət elədiyini təcəssüm etdirir.

Bakıdan verilən bu çıxışla bağlı on illərdir Milli Məclisdə təmsil olunan bir şəxs kimi deyərdim ki, bu müddət ərzində Azərbaycan Məclisinin, Azərbaycan dövlətçilik tarixinin parlaq çıxışlarından birini dinlədik. Oradakı sözlər indi Azərbaycandakı hər bir prosesi səngər kimi qəbul edib izləyən Ermənistanı bir zərbə kimi dəyir və belə bir gündə Ermənistanın azğın hücumlarının hədəfinə çevrilən Gəncəyə səfər olunması da sübut edir ki, Türkiyənin rəhbərləri Azərbaycana qarşı hücumları özlərinə qarşı edilən hücum kimi qəbul edirlər. Gəncəyə bugünkü səfər dünya mediasında, Azərbaycan mediasında, türk dünyasının mediasında çox parlaq ifadəsini, əksini tapacaqdır. Bu, şübhəsiz ki, Gəncə camaatına, onun timsalında bütün azərbaycanlılara, bu gün özünü səngərdə hesab edən hər bir insana siyasi, mənəvi, ruhi qida verəcəkdir, güc verəcəkdir. Mən bu günlərdə demək istəyirdim ki, eyni zamanda, müxtəlif ölkələr Azərbaycanın siyasi mövqeyini müsbət və düzgün dəyərləndirirlər. Biz tariximiz ərzində heç zaman bunu görməmişik.

Bəli, biz Türkiyədən danışarkən bizim bir addımlığımızda olan Şəhidlər Xiyabanımızda türk əsgəri adına ucaldılmış abidə ilə qanı, canı, ruqları birləşmiş şəhidlərimizdən danışırıq. Amma bu gün Britaniyanın özündən Türkiyəyə verilən o reaksiyalarda Azərbaycanın haqq işinin müdafiəsini görürük. “British Petroleum”ün adından verilən bəyanat, mən hesab edirəm, ötən on illiklər ərzində siyasəti izləyənlər bilirlər ki, çox önəmli bir açıqlamadır. Almaniyadan verilən reaksiya Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün müdafiəsi üçündür. BMT-dəki dünən yenə

növbəti qapalı müzakirədə Azərbaycana qarşı hər hansı bir mənfi münasibət göstərilməyib. Eləcə də Avropa Birliyindən ermənilər istədiklərini ala bilmədilər. Bütün bunlar cəbhədə, döyüşdə də...

Sədrlik edən. Sağ olun. Əli Məsimli. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Dünən Azərbaycan Prezidenti hörmətli İlham Əliyev “TASS” Agentliyinə verdiyi müsahibədə birbaşa göstərdi ki, dünya birliyinin Gəncədə olan qətləri, cinayəti bir səsle pisləməsi o deməkdir ki, bu, ermənilərə baha başa gələcək. Doğrudan da, bu qətlərin ermənilərə baha başa gəlməsi üçün həm beynəlxalq qanunvericilik səviyyəsində, həm də milli qanunvericilik səviyyəsində bir sıra işlərə başlamaq lazımdır.

Birinci, Azərbaycanın BMT və digər təşkilatlar tərəfindən tanınmış ərazilərində terroru, faşist rejimlərini yaranları; ikinci, Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı Xocalı, Meşəli, Qaradağlı və digər yaşayış məntəqələrində, İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı isə Gəncə, digər məntəqələrdə qətlialmlar törədənləri; üçüncü, əsir və girov götürülmüş 6 mindən artıq insana qarşı törədilmiş cinayətlərin iştirakçılarını; dördüncü, işğal olunmuş ərazilərdə irili, xırdalı 900-ə yaxın yaşayış məntəqəsinin əksəriyyətinin viran qoyulması ilə Azərbaycana 100 milyard dollarla ölçülən ziyanı vuranları; beşinci, “Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin qorunması haqqında” Haaqa Konvensiyasının və digər sənədlərin tələblərini kobud surətdə pozaraq maddi mədəniyyət abidələrinin zənginliyi ilə seçilən Qarabağ bölgəsinin ermənilər tərəfindən işğalı nəticəsində oradakı çox dəyərli tarixi, mədəni abidələrini, o cümlədən İslam mədəniyyətinə aid olan bütün muzey-

ləri, məscidləri, abidələri dağıdıb məhv edənləri, onlarla yanaşı, 22 muzeyin 40 mindən artıq qiymətli nadir eksponatlarını Ermənistana daşıyanları; altıncı, işğal altında olan Azərbaycan ərazilərində Ermənistanın cinayətkar fəaliyyəti nəticəsində regionun təbii sərvətlərini talan edənləri, regionun flora və faunasına, bölgənin ekoloji durumuna bərpa edilməsi mümkün olmayan zərbəni vuranları; yeddinci, işğal olunmuş ərazilərdə narkotik maddələrin istehsalını və tranzitini təşkil edib orada narkotrafik quranları, mən hesab edirəm ki, birlikdə həm beynəlxalq, həm də bilavasitə Azərbaycan qanunvericiliyi səviyyəsində mühakimə etmək zamanı çatıb.

Müvafiq milli qanunvericilik aktları və beynəlxalq konvensiya, digər sənədlərin tələblərinə uyğun surətdə özümüz tutub onları mühakimə etməli, təzminat, sair ödəmək istiqamətində fəaliyyətə başlamalı, Azərbaycan üçün yox, bütövlükdə regionumuz üçün və qlobal miqyasda tarix yazmalıyıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

İndi isə Elman Nəsirov. Yuxarıkı cərgələrdən bir nəfər çıxış etmək istəyir, Bəhruz Məhərrəmov, hazırlaşsın, Elman müəllimdən sonraya. Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, dəyərli media nümayəndələri! Heç kəsə sirr deyil ki, bu gün dünyada dövlətlər arasında bir etimadsızlıq mühiti hökm sürməkdədir. Əslində, bu reallıqda dövlətlərarası münasibətlər necə olmalıdır sualına cavab vermək üçün uzağa getmək lazım deyil. Bu gün Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri sözün həqiqi mənasında bir örnekdir, bir nümunədir, bir qardaşlıq nümunəsidir və xalqlarımız dost, dövlətlərimiz dost, dövlət başçılarımız dost və bu bir nadir hadisədir.

Hesab edirəm ki, 102 il bundan öncə türk qoşununun gəlib Bakı şəhərini daşnaklardan xilas etdiyini bizim nəsil böyük fəxarət hissi ilə qeyd etdiyi kimi, yəqin yüz illər sonra da heç zaman yaddan çıxmıyacaq ki, Azərbaycan torpaqlarının erməni əsarətindən xilasında Türkiyənin böyük mənəvi və siyasi dəstəyi olmuşdur. Bu bir tarixdir, bu bir həqiqətdir, bu unudulmaz tarixi biz yaşayırıq.

Gəncədə törədilən cinayət isə ilk növbədə hərbi cinayətdir, beynəlxalq terrorizm əməlidir və məqsədyönlü şəkildə, planlı şəkildə həyata keçirilib. Heç kəsə sirr deyil ki, Ermənistanın belə bir addım atması ilk növbədə onunla bağlıdır ki, münaqişənin coğrafiyası genişlənsin, sərhədləri genişlənsin. Cidd-cəhdlə çalışırlar ki, bu münaqişəyə üçüncü tərəf qoşulsun və bu məsələdə Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatından istifadə etmək istəyirlər. Əvvəla, onu qeyd edirəm ki, hadisələrin bu gedişi onu göstərir ki, Ermənistanın bu hərbi-siyasi təşkilatda mövcudluğu elə Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatı üçün çox ciddi bir başağrısıdır. Onun nüfuzuna, imicinə çox ciddi xələl gətirir.

Təsəvvür edin ki, 1994-cü ildən 1999-cu ilə qədər Azərbaycan da bu hərbi-siyasi təşkilatın üzvü olub və təsəvvür edin: bir üzv dövlət başqa bir üzv dövlətin torpağını işğalda saxlayıb. Heç təsəvvür etmək olarmı ki, NATO tərkibində bir dövlət gedib başqa bir dövlətin torpağını işğal etsin. Deməli, Ermənistanın Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatında mövcudluğu ilk növbədə bu hərbi-siyasi təşkilatın perspektivlərinə böyük sual yaradır və eyni zamanda, bir etimadsızlıq və inamsızlıq mühiti formalaşdırır. Ona görə də Ermənistanın Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatından çıxarılması məsələsi, hesab edirəm ki, bizim müzakirələrimizdə, çıxışları-

mızda əsas məsələlərdən birinə çevrilməlidir və biz öz müsahibələrimizdə mövqeyimizi ifadə edərkən bu məsələni də hər zaman gündəmə gətirməliyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Bəhruz Məhərrəmov. Bəhruz müəllim, buyurun.

B.Məhərrəmov. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Bildiyimiz kimi, ordumuz tarix yazır və Azərbaycanın illərdir uzanan haqq işinin reallaşmasını yerinə yetirir. Bu münasibətlə mən cənab Prezident başda olmaqla, Azərbaycan Ordusunu, həmçinin arxa cəbhədə böyük qəhrəmanlıq göstərən xalqımızı, xalqımızın iradə nümayişi olan, Sahibə xanım, başda Siz olmaqla, bizim parlamentarilərimizi təbrik edirəm.

Bu gün beynəlxalq ictimaiyyətdə, cəmiyyətdə bir narahatlıq var; Dağlıq Qarabağdakı ermənilərlə bağlı narahatlıq, onların sonrakı taleyi nə olacaq, deyər. Baxmayaraq ki, Azərbaycan erməni vətəndaşlarının taleyi ilə bağlı çox yüksək səviyyədə təminat verib, burada bir məqama diqqət etmək lazımdır. Dağlıq Qarabağdakı ermənilər deyəndə biz orada münəqişə başlayanda yaşamış adamları nəzərdə tutmalıyıq. Beynəlxalq humanitar hüquq qaydalarını pozmaqla sonradan orada məskunlaşdırılan, qanunsuz miqrasiya etdirilən şəxslər bizim üçün heç zaman hədəf deyil və onlar həmin torpaqlarda yaşaya bilməz, bu pozuntudur. Bu baxımdan, ümumiyyətlə, Dağlıq Qarabağda nə qədər erməni var ki!? Üst-üstə götürəndə bu o qədər də ciddi rəqəm deyil və əgər biz onların taleyi ilə bu gün beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında çıxış ediriksə, eyni zamanda, Azərbaycanın tarixi torpaqları olan Qərbi Azərbaycandakı 350 mindən artıq soydaşımızın taleyi də bizi maraqlandırmalıdır, müzakirə mövzusu olmalıdır.

Bu gün bölgədə sülhməramlı amilindən danışılırsa, bəli,

bölgəyə sülhməramlı gəlməlidir, lakin Ermənistana. Bu gün Azərbaycan ərazisində 30 mindən artıq erməni yaşayır və Azərbaycan onlara kifayət qədər tolerant münasibət göstərir. Lakin bizim 350 mindən artıq soydaşımız Ermənistana qayıtmalıdır və qayıdandan sonra onların taleyini nə gözləyir? Bax, həmin o sülhməramlılar mütləq şəkildə onların təhlükəsizliyinə təminat verməlidir və hesab edirəm ki, bu bizim gündəliyimizdə olan məsələ olmalıdır.

Bir daha Azərbaycan Ordusuna, Azərbaycan xalqına ən xoş arzularımı çatdıraraq, sülhyaratma əməliyyatlarında uğurlar arzulayıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Hikmət Məmmədov. Hikmət müəllim, buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Doğrudan da, biz bu gün Vətən Müharibəsi yaşayırıq. Biz bu gün qurtuluş savaşı veririk və bu gün biz tariximizi qurtarıq, torpaqlarımızı işğaldan qurtarıq, mənəviyyatımızı işğaldan qurtarıq, tarixi yaddaşımızı işğaldan qurtarıq. Xudafərin körpüsünün timsalında biz tarixi yaddaşımıza qovuşuruq. Bütün bunlar bir millətin yeni keyfiyyətdə zübur etməsi üçün yeni şərtlər formalaşdırır.

Bu gün müharibə hər yerdə gedir: diplomatiya sahəsində, informasiya sahəsində, döyüş meydanında və mən düşünürəm ki, hörmətli Sahibə xanım, keçən iclasda Sizin verdiyiniz o hesabatdan sonra bir daha bəlli oldu ki, bu gün Azərbaycan parlamentinin üzvləri diplomatik savaşın, diplomatik cəbhənin əsgərləridir. Bu gün parlamentimiz də bu savaşa qoşulubdur və bundan sonra da əminəm ki, bu fəaliyyətini davam etdirəcəkdir. Ötən günlər ərzində, yəni sentyabr ayının 27-dən bu günə qədər Azərbaycan Prezidenti ən müxtəlif televiziya kanallarına verdiyi müsə-

hibələrdə, əslində, Azərbaycanın diplomatik cəbhədə qələbəsini təmin edir. Ordumuzun döyüş mövqelərində əldə etdiyi üstünlükləri diplomatik cəbhədə möhkəmləndirir, siyasi müstəvidə möhkəmləndirir və bu tarixi günlərin içərisində biz yeni bir tarixi gün yaşadıq.

Hörmətli xanım Sədr, Siz bayaq qeyd etdiyiniz ki, qardaş Türkiyə Böyük Millət Məclisi Sədrinin bugünkü çıxışı Azərbaycan parlamentinin yeni şanlı səhifəsidir, yeni tarixi səhifəsidir. Əminəm ki, biz bundan sonra da belə şanlı günləri yaşayacağıq. Şübhəsiz ki, bu gün ən mühüm məsələlərdən biri Azərbaycan xalqına qarşı, sivil xalqa qarşı erməni quldurlarının, işğalçı ordunun etdiyi təcavüzdür, dinc insanları atəşə tutmasıdır və bu gün Azərbaycanın müstəqillik tarixində bir fenomenal xalq birliyi var və eyni zamanda, Azərbaycanın bütün ali icra strukturları, hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu gün özünü bir əsgər kimi hiss edir.

Biz Respublika Prokurorluğunun, Baş Prokurorluğun fəaliyyəti ilə tanışıq, amma mən düşünürəm ki, erməni cinayətlərinin hüquqi müstəvidə beynəlxalq hüququn subyektlərinin diqqətinə çatdırılması üçün bizim Milli Məclisdə çox böyük potensial var; dil bilən, beynəlxalq hüququ çox yaxşı bilən savadlı hüquqşünaslarımız var və bu cinayətlərin məhz hüquqi müstəvidə ayrı-ayrı ölkələrin parlamentlərinin hüquq komitələrinin diqqətinə çatdırılması işində də böyük rol oynaya bilərik. Əminəm ki, biz artıq bu işlərlə məşğuluq.

Bir daha bu tarixi günlərdə xalqımıza zəfər arzulayıram. Tanrı əsgərlərimizi qorusun, tanrı Ali Baş Komandanımızı qorusun!

Qələbə bizimlədir, çox yaxındadır. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hikmət müəllim. Jalə Əli-

yeva. Jalə xanım, buyurun.

J.Əliyeva. Sahibə xanım, çox sağ olun. Zəhra, Fariz, Bahar, Şəhriyar, Sevil, Hüseyin, Nuray, Narin, Mədinə, Xədicə, Orxan, Məryəm – bu siyahını daha da uzada bilərəm; adları fərqli, taleləri oxşar olan körpələr. Bir gecədə əzizlərini, atasını, anasını itirən, kiçik cüssələri cansız bədənə çevrilən yavruqlar – azərbaycanlı uşaqlar, türk çocuqları; uşaqlıqlarını yaşamaq haqları, uşaqıq haqları əllərindən alınan körpələr. Nədir onların suçu? Bu uşaqlar müharibənin kiçik qəhrəmanları, kiçik şəhidləridir.

“Bir uşaq bir evin sevinci, bir uşaq bir ölkənin gələcəyidir”, – deyirlər, amma əsla və əsla zülmün, bombanın hədəfi deyil və olmamalıdır. Amma nə yazıq ki, raket atəşləri ilə hədəf alındılar, öz evlərində analarının qucağında mışıl-mışıl yatdıqları yerdə qətl edildilər, əzizlərdən ayrıldılar. Qatillər uşaqlarla müharibə aparırlar. Qaniçən düşmən beşikdəki körpələrimizdən torpaq istəyir. Təbəssümü qəfil kirmiş olan uşaqların, məhz azərbaycanlı olduqları üçün bir gecədə məhv edilən bu uşaqların məzlum pıçıltıları, sivil dünyanın gözləri qarşısında axan göz yaşları elə həmin sivil dünyanın üz qarasıdır. Amma “qisas qiyamətə qalmaz” deyir atalar; qalmayacaq və qalmadı da, zətən. Bu qisası uşaqlarımızın gələcəyinə buraxmadan bu gün alırıq və alacağıq, amma əsla erməni kimi deyil, əsl azərbaycanlı kimi, türkə yaraşan bir şəkildə alırıq bu qisası. Əliyalın, silahsız xalqı, uşaqları, qadınları nişan almadan, özgəsinin torpağında gözü olmadan, öz haqqımız, ədalətimiz, torpaqlarımızın bütünlüyü uğrunda çıxdığımız müqəddəs yolda inamla, qətiyyətlə irəliləyərək düşmən ordusuna döyüşdə, bəli, məhz döyüşdə layiqli cavabını verərək, 32 ildən bəri zorla işğal altında tutduqları torpaqlarımızın hər qarışından onları qovaraq, həmin

torpaqlarda üçrəngli bayrağımızı sancaraq alırıq bu qisası.

Bu gün Azərbaycan öz tarixinin ən şanlı, ən şərəfli, ən qürurlu səhifələrini yazır və yazacaq. Bu şərəfi, bu qüruru bizlərə yaşatdığı üçün Ali Baş Komandan cənab Prezident İlham Əliyevə borcluyuq. Cənab Prezident, əminik, bizə hələ çox qələbələr, çox zəfərlər yaşadacaqsınız. Hələ çox qələbələrə, çox zəfərlərə imza atacaqsınız. Bu missiyanı – xilaskarlıq missiyasını böyük Yaradan məhz Sizə etibar edib. Bu günə kimi bütün əməlləriniz ilə zətən Azərbaycanın yeni tarixini yazırsınız. Bu gün isə daha fərqli bir tarix yazırsınız. Bu gün dərs verirsiniz düşməne. Hələ çoxlarına çox dərslər verəcəksiniz.

Zəfər, qələbə bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır!

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Sahib Alıyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S. Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar! Mən Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentopun bu gün parlamentimizdəki çıxışı, parlamentimizə gəlməsi ətrafında danışmaq istəyirəm. Bu gün Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında, həqiqətən də, tarix yazır. Bu gün Azərbaycan Ordusu, sadəcə, Azərbaycanın işğal altındakı torpaqlarını geri qaytarmır. Bu gün Azərbaycan Ordusu BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsinin implementasiyasını həyata keçirir. Bu gün Azərbaycan Ordusu, dünən cənab Prezidentin TASS-a verdiyi müsahibədə də vurğuladığı kimi, Minsk qrupu həmsədrlərinin ən yüksək səviyyədə, prezidentlər səviyyəsində “status-kvo”nun qorunub saxlanması yolverilməzdir” dediyi, amma həlli yolunda heç bir addım atmadığı həmin “status-kvo”nun dəyişdirilməsini reallaşdırır.

Bu gün Türkiyə Azərbaycanın bu yöndə atdığı addım-

lara dəstək verir. Biz diqqət yetirməliyik ki, sentyabrın 27-dən üzü bəri bura Türkiyədən xarici işlər naziri hörmətli Çavuşoğlu və eyni zamanda, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri gəldi. Mənim nəzərimdə bu nə deməkdir? Mövlud Çavuşoğlunun bura səfəri o demək idi ki, Türkiyə dövləti diplomatik olaraq Azərbaycanın yanındadır. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin – seçkili orqanın rəhbərinin bu gün bura gəlməsi, parlamentdə çıxış etməsi onu göstərir ki, Türkiyə xalqı bizim yanımızdadır.

Türkiyə millət olaraq bizim yanımızdadır, amma Türkiyə bəzi dövlətlərin iddia etdiyi kimi, hərbi güc olaraq hələ bizim yanımızda deyil. Hörmətli Mustafa Şentopun çıxışından da aydın hiss olundu ki, əgər biz istəsək, ola bilər, amma bu gün cənab Prezidentin də vurğuladığı kimi, Azərbaycan Ordusu düşmənin və sadəcə, düşmənin deyil, havadarlarının da cavabını artıqlaması ilə verir.

Bu gün Azərbaycan səmalarındakı “Bayraktar”lar o “Bayraktar”ları məhv etmək üçün nəzərdə tutulan TOR-ları vuraraq darmadağın edir. Ona görə də biz bu yolumuzdan dönməz deyilik. Cənab Prezidentin də vurğuladığı kimi, hətta bu günlərdə belə Azərbaycan dövləti məsələnin sülh yolu ilə həllinə hazırdır, danışıqlar yolu ilə həllinə hazırdır. Sadəcə, yenə də terrorçu və işğalçı ölkənin təmsilçisinin dünən söylədikləri cəfəngiyat göstərir ki, qarşı tərəf, təəssüf ki, buna hazır deyil. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Fatma Yıldırım. Fatma xanım, buyurun.

F.Yıldırım. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Bu gün xalqımıza ardıcıl qələbə sevinci yaşadan şanlı ordumuzun zəfərləri Azərbaycan tarixinə qızıl hərflərlə yazılır. Azərbaycan əsgərinin düş-

məni pərən-pərən salması, işğal altında olan torpaqlarımızı qarış-qarış azad etməsi, həmin ərazilərdə yenidən üçrəngli bayrağımızın dalğalanması qələbə əzmini daha da artırıb. Tezliklə bayrağımızın bütün Qarabağın səmasını bəzəyəcəyinə böyük inam yaradıb. Bu haqq savaşında Azərbaycanın ədalətli mövqeyini beynəlxalq platformada dəstəkləyən ölkələrə, xüsusi ilə də qardaş Türkiyəyə sonsuz təşəkkürümüzü bildiririk.

Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlər dostluq və qardaşlıq prinsiplərinə əsaslanır. İndiki məsuliyyətli dönməndə Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan başda olmaqla bu ölkənin hökuməti və xalqı birmənalı şəkildə Azərbaycanın yanındadır və bizim haqq işimizi dünyada yorulmadan təbliğ edirlər. Məlumdur ki, Azərbaycan Ordusu doğma torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi əməliyyatına başladıqdan sonra bəzi dövlətlər Azərbaycana təzyiqlər göstərməyə başlayıblar. Amma onlar qarşısında Azərbaycan Prezidenti ilə yanaşı Türkiyə Prezidentini və türk xalqını görürlər.

Bu gün Türkiyə rəsmi səviyyədə qətiyyətlə bəyan edir ki, Qarabağ Azərbaycan torpağıdır və Ermənistan işğala son qoymalıdır. Bugünkü məclisdə hörmətli Mustafa Şentopun çıxışında da biz bir daha bu mesajları dünyaya çatdırdıq. Bilirsiniz ki, Türkiyə tərəfi həmişə bizə “can Azərbaycan” deyə müraciət edir. Türkiyə də bizim canımızdır, çünki biz bir millət, iki dövlətik; soyumuz, dilimiz, dinimiz, adət-ənənələrimiz eynidir. Mən deyə bilərdim ki, hətta qanımız belə eynidir.

Bu gün Türkiyə ilə Azərbaycan arasında hərbi əməkdaşlıq əlaqələri yüksək səviyyədədir. Ordularımız mütəmadi olaraq birgə hərbi təlimlər keçirlər. Azərbaycan Ordusunun peşəkarlığının artırılmasında məhz Türkiyə təcrübəsi və hərbi

əməkdaşlığımız vacib rol oynayır. Bu gün torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda mübarizəni Türkiyədə hərbi məktəblərdə təhsil almış yüksək təcrübəyə malik peşəkar zabitlərimiz həyata keçirir. Dövlətimizin başçısının da qeyd etdiyi kimi, biz ordu quruculuğumuzda hər zaman Türkiyə modelinə üstünlük vermişik. Ordumuzun Türkiyə müdafiə sənayesinin məhsulu olan “Bayraktar TB2” pilotsuz döyüş təyyarələrinə sahib olması bizi çox sevindirir, çünki bu müharibədə həmin silahların sayəsində müzəffər ordumuz çox qələbələrə imza atıb, eyni zamanda, itkilərimizin qarşısı alınıb. Mən təklif edirəm, gələcəkdə işğaldan...

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, Hüseynova Hicran xanımın adından sonra iki nəfər yazıldı: Məmmədov Ceyhun və İsgəndərov Anar. Xahiş edirəm, imkan, vaxt olmasa...

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yox, hələ yekunlaşdırmırıq, xeyr. Məmmədov Ceyhun müəllim, bir də Anar müəllim, vaxt olmayacaq. 6 nəfər... Hicran xanım bu gün sonuncu çıxış edəcək. Xahiş edirəm, nəzərə alın, çünki bizim gündəliyimiz də var. Musa Qasımlı. Musa müəllim, buyurun.

M.Qasımlı. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri Mustafa Şentopun Milli Məclisdə çıxışı, Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində yaradılmış Dağlıq Qarabağ münaqişəsində qardaş Türkiyənin tutduğu mövqe bizi oxuduğumuz tarixi faktlara bir daha nəzər yetirməyə vadar edir.

Qardaş Türkiyənin bugünkü mövqeyi tək qardaşlıqdan irəli gəlmir. Bu, haqq-ədalətdən, beynəlxalq hüquq normalarından irəli gəlir və bir daha göstərir ki, türk millətinin yaratdığı bütün dövlətlər və dövlət rəhbərləri daim haqqın, ədalətin yanındadırlar və imzalarına hörmət edirlər.

Türkiyənin bugünkü mövqeyi mənə Çanaqqala savaşında azərbaycanlıların xəlvəti olaraq gedib türk ordusunun cərgələrində vuruşmalarını xatırladır.

Bugünkü mövqe Nuru Paşanın rəhbərliyi altında Qafqaz İslam Ordusunun Bakını yadelli qüvvələrdən birgə səylərlə işğaldan azad etməsini xatırladır. Türk xalqının İstiqlal savaşına Azərbaycan xalqının yardımlarını xatırladır. O zaman türk xalqının hər bir qələbəsində azərbaycanlılar balkonlarından Azərbaycan və Türkiyə bayraqlarını asardılar. Bu gün həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda o iki bayraq qoşa dalğalanır.

Bugünkü mövqe 1991-ci ildə hələ SSRİ mövcud olan vaxtda Məsud Yılmaz hökumətinin Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanımasını xatırladır. Bugünkü mövqe ulu öndər Heydər Əliyevin Bakı–Tiflis–Ceyhan əsas ixrac neft boru kəməri çəkilərkən dediyi sözləri xatırladır: “Mən tacir deyiləm, mən siyasətçiyəm, boru kəməri Türkiyədən keçməlidir”. Bu gün Türkiyənin dünyanın 20 böyük ölkəsi cərgəsində olması hamı üçün qürurvericidir.

Eyni zamanda, bugünkü mövqe ulu öndər Heydər Əliyevin “bir millət, iki dövlət” şüarının təntənəsidir. Möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin “Bir millətin iki diasporu olmaz” düşüncələrinin təntənəsidir.

Bu gün biz torpaqlarımızı azad edirik. Tarix boyu torpaq itirmişik, heç vaxt sistemli şəkildə azad eləməmişik. Bu gün Ali Baş Komandanımız möhtərəm cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında biz torpaqlarımızı azad edirik və tariximizin ən şərəfli günlərindən birini yaşayırıq. Bu gün kim Ermənistanın yanındadırsa, o, terrorçunun, təcavüzkarın, soyqırım törədənin yanındadır.

Azərbaycanın işi haqdır! Biz qalib gələcəyik! Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Malik Həsənov. Malik müəllim, buyurun.

M.Həsənov. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Hər birinizi rəşadətli Azərbaycan Ordusunun növbəti qələbələri münasibəti ilə təbrik edirəm.

Bu gün hər birimizin düşüncələrində mövcud olan yeganə məsələ Vətən Müharibəsi, bu müharibədəki qələbələrımızdir. Ölkəmizin bu qələbələri qazana bilməsi üçün 17 ildir ki, çalışan və qələbələrin əsasını qoyan möhtərəm cənab Prezidentimizə, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanına öz təşəkkürümüzü bildiririk və son günlərin hərbi və diplomatik qələbələri məhz onun möhkəm siyasi iradəsinin təzahürüdür. Çox sevindirici haldır ki, müstəqillik günündə bütöv Azərbaycanın şimalı ilə cənubunu birləşdirən Xudafərin körpüsündə Azərbaycan bayrağının qaldırılması böyük rəmzi mahiyyət daşıyır.

Bu gün bizim qələbələrımızdə Anadoludan olan qardaşlarımızın müstəsna köməyi vardır. Bu kömək və dəstək həm Türkiyə Cümhuriyyəti xalqından, həm Türkiyə dövlətinin hakimiyyət orqanlarından, həm də siyasi partiyalardan gəlməkdədir. Əminliklə deyə bilərik ki, bu savaşı bizi bir daha bütövləşdirdi, qardaşlığımızı daha da dərinləşdirdi. Bu gün qardaşlığımızın ən incə məqamlarını qarşımızda çıxış edən Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri çox hörmətli Mustafa Şentopun çıxışında da gördük. Onun simasında bir daha Anadoludan olan qardaşlarımıza öz təşəkkürümü bildirirəm. Bu gün siyasi və dini əqidəsindən asılı olmayaraq, bütün Azərbaycan xalqı cənab İlham Əliyevin ətrafında sıx və sarsılmaz birlik nümayiş etdirir. Məhz belə birliyə malik olan xalqın ordusu məğlubedilməz, başçısı isə yenilməzdir. Ulu öndərimiz Heydər Əli-

yevin müdrük “bir millət, iki dövlət” kəlamına həmişə sadıq qalan Türkiyə–Azərbaycan birliyi daim var olsun!

Bu gün Ali Baş Komandanımız başda olmaqla ön cəbhədə vuruşan bütün əsgər və zabitlərimizə can sağlığı, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda haqq savaşında qələbələr arzulayıram!

Allah bütün türk xalqlarını qorusun və onlara yar olsun! Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, mən də həmkarlarımın dediyi fikirlərə qoşulub Ali Baş Komandan başda olmaqla hamını qələbələr münasibəti ilə təbrik edirəm. Hesab edirəm ki, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa edəcəkdir.

Burada həmkarlarım da çıxış etdi. Mən də qeyd etmək istərdim ki, müharibə iki istiqamətdə gedir. Biri döyüş bölgələrində, ikincisi isə informasiya mənbələrində. Biz bu gün, əslində, informasiya mənbələrinin hədəfini müəyyən etməliyik. Daxildə təbliğat o vaxt gedər ki, fikir ayrılığı olsun. Bu gün Azərbaycan cəmiyyətində hər hansı bir fikir ayrılığı yoxdur. Azərbaycan xalqı yekdilliklə Ali Baş Komandanın ətrafındadır. Bu gün biz şəhid analarının çıxışlarına qulaq asırıq. “Bir oğlum şəhid olub, ikincisini də göndərməyə hazırım”, – deyir. Ən ucqar dağ kəndində oturan istənilən Azərbaycan vətəndaşı bizdən daha da artıq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü istəyir və bu səpkidə Ali Baş Komandanın apardığı siyasəti dəstəkləyir.

Bizim qarşımızda duran vəzifə ondan ibarət olmalıdır ki, biz ayrı-ayrı xarici mətbuat orqanlarında, xarici təşkilatlarda, beynəlxalq təşkilatlarda öz məsələmizi çıxardağ və orada müzakirələr aparaq. Kimin nə imkanı var, xarici

televiziyalara çıxsın. Baxın, möhtərəm cənab Prezident gündə bir neçə aparıcı xarici kanala müsahibə verir. Sahibə xanım, gün ərzində Siz parlament sədrləri ilə görüşürsünüz, səfirləri qəbul edirsiniz, onlara məlumat verirsiniz, bunu mətbuatdan da eşidirik. Daxili auditoriya üçün mən hesab edirəm ki, gücümüzü o qədər də sərf eləməyə bu gün ehtiyac yoxdur. Bir daha təkrar edirəm ki, bu gün Azərbaycan xalqı yekdildir, cənab Prezidentin və Ali Baş Komandanın ətrafındadır.

Biz bu gün çalışmalıyıq ki, ətraf qonşularımızda gedən prosesləri möhkəmləndirək. Mən hesab edirəm ki, bu gün biz Gürcüstana böyük bir nümayəndə heyəti göndərməliyik, hətta parlament Sədrinin müavinlərindən biri buna rəhbərlik etməlidir ki, orada gedən prosesləri daha da möhkəmləndirək. Biz İrana bir qrup göndərməliyik ki, orada son dövrlər həm dini rəhbərlik, həm İran rəhbərliyi, xarici siyasət idarəsi bu məsələlərlə məşğuldur və bunu daha da möhkəmləndirək. Biz Rusiyanın ayrı-ayrı kanallarında müzakirələr keçirib ictimai rəyi dəyişmək istəyən qüvvələrə qarşı Azərbaycanın tanınmış ziyalılarını, Rusiya cəmiyyətində tanınan insanları yönəltməliyik ki, bu məsələlərlə məşğul olsun.

Sahibə xanım, bir dəqiqə, əgər mümkün olsa, əlavə...

Elə bil ki, bu gün Çingiz Abdullayevdən başqa Azərbaycanın ziyalısı yoxdur. Toplanmaq lazım olanda o qədər ortaya çıxır ki... Başqa-başqa məsələlər olanda çox olur, amma Azərbaycanın haqq işini ayrı-ayrı televiziya kanallarında və tanınmış adamlar arasında aparmağa gələndə nədənsə biz görürük ki, bizim işimiz bir qədər başqa istiqamətdədir. Ona görə də biz var qüvvəmizi qoymalıyıq, kimin bacarığı nəyə çatırsa, kimin gücü nəyə çatırsa, bunu etməlidir. Peyğəmbərin gözəl bir qanunu var. Deyir

ki, “müalivatun külli-him”, yəni ki, “sən insanların məhəbbətini Allaha tərəf yönəltməkdən ötrü malından, pulundan, dövlətindən əsirgəmə”. Bu gün vətənin səsini dünyaya çatdırmaq üçün, dünya ölkələrinə aparmaq üçün, ayrı-ayrı konqresmenlərə çatdırmaq üçün, senatorlara çatdırmaq üçün addımlar atmalıyıq ki, bu məsələdə Azərbaycanın haqq işi dünya ictimaiyyətinə çatsın.

Yenə təkrar edirəm, hörmətli həmkarlar, daxili auditoriya artıq bunu bizdən də yaxşı bilir və bizdən də çox dəstəkləyir. Ona görə də gücümüzün böyük hissəsini bu istiqamətə yönəldək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim. Onu da qeyd edirəm ki, Səməd müəllimin özü, Səməd müəllimin komitəsinin bir çox üzvləri xarici telekanallara müsahibə verirlər. Mən o gün Nigar xanım Arpadarainin bir müsahibəsinə qulaq asdım, yəni müsahibə deyildi, debat idi.

Bununla belə, Siyavuş müəllim, Sizinlə tam razıyam. Ona görə ki, biz bu auditoriyanı daha da genişləndirməliyik. Mən baxıram ki, hörmətli həmkarlarımız bizim milli televiziya və mediada, ümumiyyətlə, çox fəaldırlar, ancaq yenə də hər birimiz dilimizdən, bacarığımızdan, yəni xarici dili bilməyimizdən istifadə etməliyik. Əgər lazımdırsa, imkan yaradaq, kanallara müsahibələr versinlər, açıqlamalar etsinlər. Düşünürəm ki, bu çox vacibdir. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim.

Qənirə Paşayeva. Qənirə xanım, buyurun. Elə Qənirə xanımın özü hər gün Türkiyə televiziyasındadır; dünən də gördüm. Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, mətbuat və media nümayəndələri. Biz, doğrudan da, həyatımızın ən önəmli səhifələrini yaşayırıq. Yəni çox önəmli bir tarixi günlərdən keçirik. Son yüz ildə Azərbay-

can xalqı ilk dəfədir ki, ondan zorla alınmış torpaqlarının geri qaytarılmasına nail olur. Yəni son yüz ildə bizdən zorla alınmış torpaqlarımızın biz ilk dəfə geri qaytarılmasına nail oluruq. Ona görə mən Ali Baş Komandanımıza, cənab Prezidentə çoxlu təşəkkürümü bildirirəm ki, yeni bir səhifə yazılır, Azərbaycan tarixində çox şanlı və şərəfli səhifələr yazılır. Silahlı Qüvvələrimizə təşəkkür edirik, şəhidlərimizin ruhu qarşısında baş əyirik, onların qəhrəman analarının, atalarının “Vətən sağ olsun” deyərək mərd-mərdanə duruşları qarşısında baş əyirik.

Ön cəbhədə yaşayan insanlarımızın qarşısında baş əyirik ki, xarici jurnalistlərin istər Tərtərdən, istərsə də Gəncədən reportajlarında onları ən çox heyrətə salan işlərdən, məsələlərdən biri oradakı insanların qorxmazlığı, mərdliyi, vətənə bağlılığı, dövlətinin ətrafında sıx birliyi. İnsanlarımız Ali Baş Komandanın ətrafında sıx birləşərək bu gün, doğrudan da, tariximizdə çox önəmli səhifələr yazırlar.

Mən qardaş Türkiyəmizə, qardaş Türkiyəmizin dövlət rəsmilərinə, Azərbaycana dəstək olan siyasi partiyalarına təşəkkür etmək istəyirəm. Bu gün qardaş Türkiyəmizin mətbuat və media nümayəndələri ön cəbhədən Azərbaycanın haqq səsini çatdırırlar. Gəncə hadisələrində də işğalçı Ermənistanın törətdiyi bu soyqırım aktının, bu insanlıq əleyhinə cinayətin dünyaya çatdırılmasında çox fəal oldular. Biz əminik ki, Azərbaycan lazımı işləri də həyata keçirəcək və bu cinayəti törədən Paşinyan, Tonoyan kimi qatillər törətdikləri müharibə cinayətlərinə görə beynəlxalq səviyyədə ədalət məhkəməsi qarşısında cavab verəcəklər.

Eyni zamanda, mən qardaş Pakistana çox təşəkkür edirəm ki, qardaş Pakistan rəsmi dəstəyini bildirməklə bərabər, “twitter” səhifələrində millət vəkilləri tez-tez Azərbay-

canın səsini dünyaya çatdırmaqda fəal olurlar.

Mən burada səslənən bir məsələyə də qatılıram ki, özəlliklə xarici ölkələrdə biz əlimizdən gələni etməliyik və xarici ölkələrdə yaşayan ziyalılarımız yaşadıkları ölkələrin mətbuat, media qurumlarında, sosial şəbəkələrdə bu məsələlərdə daha fəal olmalıdır. Özəlliklə Rusiyada, Amerika Birləşmiş Ştatlarında, Fransada, ümumiyyətlə, bütün ölkələrdəki soydaşlarımızı, ziyalıları bu informasiya müharibəsində daha da fəal olmağa çağırırıq. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Əziz Ələkbərov. Buyurun, Əziz müəllim.

Ə.Ələkbərov. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də fürsətdən istifadə edərək yaşayış məntəqələrimizin işğaldan azad edilməsi münasibəti ilə bütün Azərbaycan xalqını təbrik edirəm. Heç şübhəsiz ki, işğal altında olan torpaqlarımız son qarışına qədər düşməndən azad ediləcəkdir. Bu, Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Ordusunun və Azərbaycan Prezidentinin iradəsidir.

Mən burada bir məqama da diqqəti çəkmək istəyirəm. Hörmətli həmkarım Bəhruz müəllimə təşəkkür edirəm ki, Qərbi Azərbaycan qaçqınlarının taleyi məsələsini burada qaldırdı, diqqəti bu məsələyə cəlb etdi. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, hamımızın gözünün qabağında artıq 1 aya yaxındır ki, Azərbaycan Ordusu, Azərbaycan xalqı işğal altında olan torpaqların azad olması uğrunda möhtəşəm bir savaşı aparır. Amma dünya susur. Terrorçu, faşist Ermənistan dövləti dinc yaşayış məntəqələrimizi atəşə tutur, dinc əhalini qətlə yetirir, amma dünya yenə də susur. Lakin Azərbaycan Ordusu bir balaca uğur qazanan kimi hər tərəfdən Qarabağın erməni əhalisinin gələcək taleyi məsələsi gündəmə gətirilir. Halbuki dünya yaddan çıxarır ki, Qarabağ münaqişəsinin ilk mərhələsində, 1988–1991-

ci illərdə Qərbi Azərbaycan ərazisindən bizim 300 min soydaşımız öz tarixi torpaqlarından, ev-əşiklərindən didərgin salınıbdır.

Mən burada arayış vermək istəyirəm ki, həmin əhali Qərbi Azərbaycanın – indiki Ermənistan ərazisinin 23 rayonunun 300-ə yaxın yaşayış məntəqəsindən qovulublar. Heç şübhəsiz ki, bu münaqişə həll olunacaqsa, Qarabağ ermənilərinin Qarabağ ərazisinə qayıtması məsələsi qaldırılacaqsa, həmin qaçqın soydaşlarımızın da, 30 ilə yaxın tarixi torpaqlarına qayıtmağı həsrətlə gözləyən həmin insanların da tarixi torpaqlarına qayıtmaq hüququ gündəmə gətirilməlidir. Elə bilirəm ki, bu məsələ ermənilərin Qarabağa köçürülməsi məsələsi ilə paralel şəkildə danışıqların predmetinə çevrilməlidir. Mənə elə gəlir ki, bu məsələ dünya ictimaiyyətinə bundan sonra lazımı səviyyədə çatdırılmalıdır, çünki bu da həmin insanların tarixi, mənəvi, insani haqqıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hicran Hüseynova. Hicran xanım, buyurun.

H.Hüseynova. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Sentyabrın 27-dən etibarən Ermənistanın növbəti hərbi təxribatına cavab olaraq Azərbaycan Ordusunun əks-hücum əməliyyatı nəticəsində bir çox Azərbaycan torpaqları, əraziləri azad olundu. Bütün bu dövrdə erməni faşistləri silahı dinc əhaliyə də yönəldiblər. Həmçinin danışıqlar və atəşkəs üçün yalvaran Ermənistan yenə də silahı dinc əhaliyə, mülki və strateji obyektlərə istiqamətləndirib. Terrorçu Ermənistan döyüş bölgəsindən tamamilə kənarında yerləşən ərazilərə, rayon və şəhərlərə raket zərbələri endirir, böyük dağıntı və insan tələfatı törədir, onların sırasında daha dəhşətli Gəncədə törədilən vəhşilikdir.

Ümumiyyətlə, terror aktlarında həlak olan hər insan, mən düşünürəm ki, Azərbaycan torpağında şəhid adlandırılmalıdır. Allah onlara rəhmət eləsin, onların yaxınlarına başsağlığı verirəm. Bu, vandalizmdir və Ermənistan dövlətinin terrorçu mahiyyətini bir daha sübut edir. Əslində, biz bunu çox yaxşı bilirik, Azərbaycan milləti bunu daha yaxşı bilir. Ona görə ki, ermənilərin insanlığa sığışmayan vəhşi hərəkətlərini biz uzun müddətdir görmüşük və elə Xocalı soyqırımını da bunun əyani sübutudur.

Kriminal Ermənistan dövləti beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə əməl etmir. Biz bunu bilirik, lakin bütün dünya ictimaiyyəti bir daha əyani şəkildə görsün ki, kriminal Ermənistan rəhbərliyi sülh istəmir, münaqişənin danışıqlar yolu ilə həll edilməsinə tərəfdar deyil. Bu hadisələr bir daha təsdiq edir ki, bu ölkənin dövlət siyasətinin əsas mahiyyətini terrorizm təşkil edir və Ermənistan tək Azərbaycan üçün yox, bütün region üçün çox böyük təhlükədir.

Mən demək istəyirəm ki, bu gün bizim ən böyük gücümüz nədədir? Xalq, dövlət, ordu birliyi var. Bu gün yaşından, cinsindən, milli, siyasi, dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı cənab Prezidentin ətrafında sıx birləşib. Hətta ölkədən kənar da yaşayan həmvətənlərimiz, həqiqətən, ədalətin tərəfdarları olan digər ölkələrin tanınmış mütəxəssisləri, politoloqları, tarixçiləri, adi vətəndaşlar da bizi dəstəkləyir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hicran xanım.

Hörmətli həmkarlar, düşünürəm ki, gündəmdə olan məsələləri kifayət qədər müzakirə etdik. İndi isə gündəliyin məsələlərinə keçək.

Gündəliyin növbəti məsələsi 2-ci məsələdir. İnsan

orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında qanun layihəsinin üçüncü oxunuşudur. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Səhiyyə komitəsinin sədr müavini Rəşad Mahmudova söz vermək istəyirəm. Rəşad müəllim, buyurun.

R.Mahmudov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsi sədrinin müavini.*

Çox hörmətli Sahibə xanım, çox dəyərli deputat həmkarlarım. Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin hazırladığı İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında qanun layihəsi Milli Məclisin 30 sentyabr və 6 oktyabr tarixli plenar iclaslarında geniş müzakirə olunaraq, mütləq səs çoxluğu ilə qəbul edilmişdir. Qanun layihəsinin müzakirəsində millət vəkili həmkarlarım layihəyə dair dəyərli təkliflər vermişlər. Bu təkliflər Səhiyyə komitəsinin iclasında tibb ekspertlərinin iştirakı ilə müzakirə olunmuş və onların bir qismi qəbul olunaraq qanun layihəsinin son variantında öz əksini tapmışdır.

İkinci oxunuşdan sonra heç bir təklif və rəy daxil olmamışdır. Fürsətdən istifadə edərək qanun layihəsinin müzakirəsində iştirak edən bütün deputat həmkarlarıma dərin təşəkkürümü və minnətdarlığımı komitə adından bildirmək istəyirəm.

Ayrıca bu gün qəbul olunacaq İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında Qanunla dünya tibbində lokomotiv kimi qəbul edilən transplantasiya sahəsi, düşünürəm ki, Azərbaycan səhiyyəsində də eyni rol oynayaraq, tibbin digər sahələrinin daha da inkişaf etməsinə səbəb olacaqdır.

Bu günlərdə hər birimizin həyəcanla izlədiyi tarixi hadisələr içərisində, əlbəttə ki, Azərbaycan səhiyyəçiləri də bu qanun layihəsinin onların üzərinə qoyduğu məsuliyyəti

yətlə birlikdə Azərbaycan Ordusunun bu əlamətdar günlərdə yazmış olduğu tarix qarşısında öz məsuliyyətlərini hiss edirlər. Fürsətdən istifadə edərək, mən Azərbaycan səhiyyəçiləri, tanıdığım insanların adından Milli Məclisin bütün nümayəndələrinə, bütün üzvlərinə bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan səhiyyəçisi hər nə qədər insan sağlamlığı ilə, insanın yaşadılması ilə əlaqədar ülvi bir missiyanı üzərində daşırsa da, bu gün hər bir səhiyyəçi son damla qanına qədər Azərbaycanın haqq işi yolunda mübarizə aparmağa hazırdır. Mən düşünürəm ki, hər birimizin səs verəcəyi bu qanun layihəsi Azərbaycanda transplantologiyanın daha da inkişafına təkan verəcək.

Sonda kiçik bir bilgi vermək istəyirəm. Postsovet məkanında bu gün canlıdan canlıya transplantasiyada 1 nömrəli səviyyə Azərbaycandadır və bu, bütün rəsmi beynəlxalq sənədlərdə öz əksini tapır. Bu qanun layihəsi ilə birlikdə biz həm də həyatını itirmiş donorlardan orqanların istifadəsi kimi bir uğura imza atacağıq. Hər bir insan reallıqlarının təməlinə sağlam arzular dayanır. Mən fürsətdən istifadə edərək bir az vaxtı alsam da, ən böyük arzumuzu və Azərbaycan səhiyyəçisinin ən böyük arzusunu bu gün dilə gətirmək istəyirəm. Bizim ən böyük arzumuz Şuşamızda, sadəcə, Azərbaycana deyil, regiona, bütün Qafqaza xidmət edə biləcək ən böyük transplantasiya mərkəzinin və elmi tədqiqat mərkəzinin açılmasıdır və düşünürəm ki, Azərbaycan həkimləri humanizm prinsipləri əsasında bütün regiona ən yüksək səviyyədə bu xidməti verəcəklər. Bir daha son olaraq millət vəkillərindən bu layihəni üçüncü oxunuşda da dəstəkləmələrini xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rəşad müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini üçüncü oxunuşda səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. 3-cü məsələ “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Onu da deyim ki, layihə ikinci oxunuşda müzakirə olunacaq. Məsələ barəsində Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri Ziyafət Əsgərov məlumat verəcək. Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Birinci oxunuşda da qeyd etdiyim kimi, qanuna edilən dəyişikliyin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, müvafiq icra hakimiyyəti orqanında birbaşa kadr zabit heyətinə könüllü daxil olan vətəndaşlar, bir qayda olaraq, dövlət sirrinin daşıyıcıları olurlar.

Hazırda qüvvədə olan qanuna görə isə vətəndaş könüllü

olaraq zabit kimi xidmətə qəbul edildikdə 1 il 6 ay xidmət etdikdən sonra həmin xidmətdən tərxis ola bilər. Birbaşa kadr zabit heyətinə könüllü daxil olanlar indiki dəyişikliyə əsasən qiymətləndirmə yolu ilə birbaşa kadr zabit heyətinə keçirilir və yalnız kadr zabit heyəti vəzifələrində – burada Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin, Dövlət Sərhəd Xidmətinin və Xarici Kəşfiyyat Xidmətinin əməkdaşları nəzərdə tutulur. Təqvim hesabı ilə “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 41.0.9-cu maddəsinə və “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin 156-cı maddəsinə uyğun olaraq, azı 10 il xidmət etdikdə ehtiyata buraxıla bilərlər.

Hörmətli xanım Sədr, birinci oxunuşda elə bir ciddi irad, əlavə təkliflər olmamışdır. Ona görə hörmətli millət vəkillərindən səs vermələrini xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş olduğuna görə biz qanun layihəsini əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.45 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, deyin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşda qanun layihəsinə biz maddələr üzrə gərək səs verək. Layihə 2 maddədən ibarətdir. Ona görə də xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. İndi isə 2-ci maddəyə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, deyin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə xahiş edirəm, qanun layihəsinə ikinci oxunuşda bütövlükdə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 2 məsələmiz də var. Gündəliyin son 2 məsələsi birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Birinci oxunuşun tələblərinə görə biz bu qanun layihələrinin qəbul edilməsinin zəruriliyini, əsas müddəalarını müzakirə etməli, həmçinin layihənin ümumi konsepsiyasına qiymət verməliyik. Xahiş edirəm, müzakirələr zamanı nəzərə alın.

Gündəliyin 4-cü məsələsinə keçirik. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi müzakirəyə təqdim edilir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Elm və təhsil komitəsinin sədri Bəxtiyar Əliyevə söz vermək istəyirəm. Bəxtiyar müəllim, buyurun.

B.Əliyev, *Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar. Bildiyiniz kimi, “Təhsil haqqında” Qanunun 4 maddəsində dəyişikliklər nəzərdə tutulubdur. Bu dəyişikliklərə zərurət ondan irəli gəlir ki, biz vaxtı ilə “Avropa region dövlətlərində tədris kurslarının, ali təhsil haqqında diplomların və elmi dərə-

cələrin tanınması barədə” Konvensiyanı və eyni zamanda, “Avropa regionunda ali təhsil sahəsində ixtisasların tanınması haqqında” Konvensiyanı ratifikasiya etmişik.

Azərbaycan Bolonya prosesinə qoşulub və bu istiqamətdə işlər gedir. Nazirlər Kabineti tərəfindən 2018-ci ildə Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi təsdiq edilmişdir. Bu Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin hazırlanması Avropa təhsil məkanına inteqrasiya istiqamətində, şübhəsiz ki, olduqca əhəmiyyətlidir. Bu sənəd, eyni zamanda, Avropa Ali Təhsil Məkanının Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin və ömürboyu təlim üzrə Avropa Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin meyarlarına uyğun hazırlanmışdır. Bu dəyişikliyin də mahiyyəti ondan ibarətdir ki, biz xarici dövlətlərin səlahiyyətli orqanları tərəfindən verilmiş sertifikatın, diplomun və ya ali təhsil dərəcəsinin tanınmasını və onun sahibinə müvafiq hüquqlarının verilməsini təmin etməliyik. Nəticə etibarilə, belə bir tanınma həmin sənədin sahibinə daha yüksək təhsil almaq və təhsilini davam etdirmək, həm də əmək fəaliyyətinə başlamaq imkanı yaradır.

Şübhəsiz ki, eyni zamanda, müəyyən şərtlər də nəzərdə tutulur. Çünki bu cür tanınma xarici sertifikat, diplom və ya dərəcə sahibini qəbul edən dövlətin müvafiq ali təhsil və tədqiqat müəssisəsinə qəbulu üçün tələb oluna bilən şərtlərə riayət etməkdən azad etmir. Əvvəllər bu proseduru nostrifikasiya adlandırırıdığımız, indi həmin anlayış dəqiqləşdirilir və yeni bir anlayış gətirilir, həmin sadaladığım sənədlərə görə, “Xarici dövlətlərin ali təhsilə aid kvalifikasiyalarının tanınması” və digər maddələr də eyni ilə buna uyğunlaşdırılır. Yəni sonrakı maddələrdəki dəyişikliklər artıq texniki xarakter daşıyır. Çünki anlayışlar maddəsinə bu anlayış gətirildikdən sonra digər maddələrdə həmin anlayış istifadə olunur.

Beləliklə, biz bu dəyişikliyi qəbul etməklə qanunvericiliyi gedən proseslərə tam uyğunlaşdırır və bununla da xarici dövlətlərin səlahiyyətli qurumları tərəfindən verilmiş diplomların, daha doğrusu, kvalifikasiyaların tanınması üçün yeni qanunvericilik bazasını yaradırıq. Müəyyən kvalifikasiyalar, onların tanınması ilə bağlı arada bir səslənən narazılıqlar, şikayətlər ki var idi, hesab edirəm, bu dəyişiklik qəbul edildikdən sonra bu boşluq da aradan qaldırılacaq. Ona görə də deputat həmkarlarımdan bu dəyişikliyə səs verməyi xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Çıxış etmək istəyənlərimiz var. Sadəcə, yenə də xatırladıram ki, çıxışlar birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olsun. Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Vacib olan qanun layihəsidir. Bununla bağlı çoxlu müraciətlər daxil olurdu. Burada ədalətli, ədalətsiz müraciətlər də var idi ki, o sənədləri saxta alanlarla düzgün alanlar arasında ciddi bir mübarizə gedirdi. Belə deyək ki, qurunun oduna yaş da yanır. İndi bizim bu qanunu qəbul etməyimiz insanların öz haqq işində nəticə əldə etməsi üçün vacib amillərdən biridir və mən buna səs verəcəyəm, deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram.

Digər bir məsələ, hörmətli Sahibə xanım, Siz də iştirak etmişiniz. Biz on illərlə “Təhsil haqqında” Qanunu müzakirə etdik və nəticə etibarlı ilə qəbul olundu. Hörmətli Bəxtiyar müəllim burada qeyd etdi ki, bunu qəbul etməklə biz Avropaya inteqrasiyanı təmin edirik və sair digər məsələlər. Birinci növbədə biz öz qanunvericiliyimizdə bunu təmin etməliyik. Bizim qanunvericiliyə baxsaq, görürük ki, – hörmətli Sahibə xanım, Siz də təhsil

işçisisiniz, professorsunuz, gözəl bilirsiniz, – bir az sovet hökumətindən, bir az Rusiyadan, bir az Türkiyədən, bir az Amerikadan götürülüb, elə bir sistem yaradılıb ki, bu gün Azərbaycandan başqa heç bir dövlətdə belə şey yoxdur. İstər alimlərimiz üçün yaradılan şərait, istərsə də digər təhsil mərhələləri ilə bağlı yaranan sistem.

Mən hesab edirəm ki, inşallah, ərazi bütövlüyümüz təmin olunsun, hələ gərgin bir dövrdür, ondan sonra Sizin rəhbərliyinizlə “Təhsil haqqında” Qanunun yeni müzakirəsinə başlamalıyıq və yeni bir qanun müəyyənləşdirməliyik ki, konkret biz hara gedirik? 20 ildir Bolonya eşidirik. Bu Bolonya nə qədər olacaq, hara gedib çıxacaq bu Bolonya? Keçdik, ya keçmədik Bolonya sisteminə? Nə qədər davamlı olacaq?

Təbii ki, təhsil sahəsində müəyyən islahatlar həyata keçirilibdir. Son dövrdə, belə deyək ki, cənab Prezidentin həyata keçirdiyi kadr siyasəti nəticəsində Mikayıl Cabbarov, Ceyhun Bayramov yeni təyin olunublar. Yenidir, hələ hansı addımlar atılacaq, bundan sonra bəlli olacaq. Bir çox neqativ hallar təhsil sistemindən çıxarıldı. Attestatların satışı, pulla məktəb direktoru təyin olunması, müəllimlərin pulla işə götürülməsi və sair. İndi biz hamımız bunun şahidiyik və bu məsələləri görmüşük. İndi artıq qanunvericilik və təşkilati məsələlərdə bu islahatlar həyata keçirilməlidir.

2018-ci ildən cənab Prezident həm struktur, həm də kadr islahatları həyata keçirir, o cümlədən Milli Məclisdə də, ayrı-ayrı qurumlarda, Administrasiyada, Nazirlər Kabinetində, nazirliklərdə biz bunun şahidiyik. Mən hesab edirəm ki, təhsil sahəsi millətin gələcəyidir və bu gələcəklə bağlı biz elə bir islahat aparmalıyıq ki, gələcək nəsil düzgün istiqamətə yönəlsin. Deməli, bakalavr var,

ondan sonra gəlir magistratura, sonra gəlir aspirantura, sonra gəlir doktorantura. İndi bu nə qədər olar, bu nə qədər oxumalıdır? Axırda belə deyək də, bir elmlər namizədi adı alacaq. İndi mənim heç kəslə, o struktur rəhbərlərinin heç biri ilə işim yoxdur. Lap onlara yüksək vəzifə versinlər.

Bəzən görürsən ki, Azərbaycanda bir struktur haqqında danışanda rəhbəri elə bilir, onun haqqında danışarsan. Xeyr. Universitetdə dərs deyir, onun elmini Ali Attestasiya Komissiyası qiymətləndirir. Dərs dediyi təşkilat qalıb qıraqda, tamam başqa bir təşkilat ona qiymət verir. Bəlkə o qiymət verdiyi müəllimi tələbələr auditoriyaya buraxmır. Bu məsələlərdə biz ciddi islahat aparmalıyıq, biz düzgün olaraq elm, təhsil haqqında ciddi bir qanun qəbul etməliyik. Mənim fikirlərim çoxdur, yəni bu mövzuya uyğun olmadığına görə tam şəkildə bunları demək istəmirəm. Amma əsas fikrim ondan ibarətdir ki, biz ciddi şəkildə “Təhsil haqqında” Qanuna yenidən baxıb, yeni bir qanun qəbul etməliyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Razi Nurullayev, yuxarı cərgədən, sonra Emin Hacıyev çıxış edəcək, hazırlaşsın. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli Sədr və deputatlar. Hər bir millətin gələcəyi təhsillə bağlıdır desəm, Amerikanı yenidən kəşf etmiş olمام. Güclü təhsil sistemimiz də var desək, yalan olar. Universitetlər, elmi tədqiqat mərkəzləri, Elmlər Akademiyası güclü kadrlar, mütəxəssislər hazırlayır da desək, adama deyərlər, yalan danışma. Biz on milyonuq, o qədər kiçik xalqlar var ki, möcüzə yaradıblar. İsrail, Sinqapur, Lüksemburq və digər əhalisi az olan ölkələr texnologiya, elm, kəşf sahəsində böyük ölkələri belə ötüb keçib. Biz də möcüzə yarada bilərik, amma

şagirdlərə Kulikovo döyüşü nə zaman olub sualını verib, 1380-ci ildə rəqəmini almaqla olmayacaq. Dünyada neçə okean var sualını verib, 4 cavabını almaqla olmayacaq. Azərbaycan BMT-yə nə zaman daxil olub, toplananların yerini dəyişəndə nə dəyişmir sualına cavabı öyrətməklə də olmur.

Müharibə vəziyyətində yaşayan ölkəyik, özümüz müasir silahlar, PUA-lar, tanklar, təyyarələr, yüksək texnologiyalar hazırlamalıyıq və kodları da özümüzdə olmalıdır. Demirəm ki, bunları etmirik. Bu iş, xüsusən hərbi sənayenin inkişafı ilə bağlı konkret addımlar atılıb, amma nəticələr daha qabarıq olmalıdır. Azərbaycanda kosmik sənaye və peyklərimiz var. Bizim bu sahədə mü-təxəssisə, kadr hazırlığına ehtiyacımız var. 10 milyonluq xalqın tibbi elmi tədqiqat sahəsi yoxdur. Niyə koronavirusa qarşı peyvənd hazırlamaq istəmirik? Ümumiyyətlə, niyə bizdə tibb sahəsində elmi araşdırmalar yoxdur? Varsa, hanı o nəticə? Bildiyimə görə, neçə illərdir Elmin İnkişafı Fondu var, fəaliyyətinin nəticəsi varmı, yoxmu, bilmirəm. Bilmək istəyirəm ki, konkret hansı nəticələr var və o nəticələr sizin, bizim, xalqımızın firavan, rahat yaşaması üçün hansı rolu oynayıb? Hansı məhsullarla dünya bazarına çıxmışıq?

Təklif edirəm ki, Elmin İnkişafı Fondunun səlahiyyətli şəxslərini parlamentə dəvət edək ki, bizi məlumatlandırсынlar. Hər bir şagird potensial savada malik olmalıdır. Gəlin, bir məktəb seçək və istənilən bir sinfə daxil olub şagirdlərin bilik səviyyəsini yoxlayaq. 30 nəfər şagirdin içindən bir-iki nəfər fərqlənəcək. Savad deyilən məsələ bitir. Müəllimlərin çoxunun heç dərs keçmək, öz üzərində işləmək həvəsi də yoxdur.

Birinci növbədə büdcəmiz imkan verən kimi müəllim-

lərə dövlət qulluqçusu statusu verilməsi vacibdir. Ölkədə yaşlıların təhsili də vacibdir. Biz rifah içində və təhlükəsiz yaşamaq istəyiriksə, təhsilimiz və səhiyyəmiz ən üst səviyyədə olmalıdır. Yeni nazirdən gözləntilər var, amma bu məsələ bir nazirlə həll olunması deyil. Buraya ciddi dövlət maliyyəsi lazımdır.

Peşə təhsili ilə bağlı müəyyən işlər görülüb, amma bunlar dənizdə damladır. Bir şagirdin 11-ci sinfi qurtarıb attestat alması nəyi dəyişəcək? Məgər kağız-kuğuz, diplom, əzbərçilik nəyi isə həll edir? Biz mütəxəssis kadr yetişdirməliyik. Bunun üçün hər bir şagirdə fərdi yanaşma olmalıdır, ciddi maliyyə lazımdır və mütləq o, təmin edilməlidir.

Mətbuatda ixtiraçıların müsahibəsini oxuyuruq. Biri deyir, təyyarə düzəltmişəm, biri deyir, vertolyot, biri deyir, avtomobil, biri deyir, yeni informasiya dalğası, biri deyir, peyk və sair. Yazıqlar sənəd-sübut əllərində o qapını gəzirlər, bu qapını gəzirlər, görüşdükləri adamlar da yəqin onlara gülür ki, başı xarab olub. Çünki “ay-kyü”sü onu qavramağa çatmır. Bunun üçün də “startap” fondu lazımdır ki, bu cür ixtiraçıları maliyyələşdirsin. Batırsa, maliyyə batsın, bütün layihələr uğurlu olmur ki! Bu insanların beyinlərinin məhsulunu materiyaya çevirmək üçün vəsaitlər olmalıdır. Belə ixtiraçılara sadələşmiş maliyyə mexanizmi olmalıdır, ya mövcud fondlar onlara vəsait ayırsın, ya da ayrıca bir fond yaradılsın ki, ixtiraçılar öz ixtiralarını həyata keçirmək üçün maliyyə mənbəyi əldə edə bilsinlər. Biz nə qədər xarici istehsaldan və texnologiyadan asılı qalmalıyıq? Biz İsrail kimi dövlət olmalıyıq, İsrail kimi. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, Siz çox məsələlərə toxundunuz. Ancaq bu qanun layihəsi ilə bağlı nə deyirsiniz?

Səs verəcəksiniz, yoxsa yox? Əsas məsələ Bəxtiyar müəllimin dediyi məsələlərdir.

R.Nurullayev. Mövzudan kənara çıxdım. Sahibə xanım, təşəkkür edirəm, mən, təbii ki, səs verəcəyəm, amma üzr istəyərək, demək istəyirəm ki, burada olan bir çox məsələlər...

Sədrlik edən. Razi müəllim, mən çox üzr istəyirəm. Siz, sadəcə, birinci oxunuşun qaydalarına riayət eləmədiniz, ona görə. Siz çox məsələlərə toxundunuz və mən Sizə deyim ki, Azərbaycanın təhsili bitməyib. Azərbaycanda təhsil həmişə olub və indi də davam edir. Sadəcə, biz millət vəkillərindən, qanunvericilik orqanı kimi Milli Məclisdən çox şey asılıdır ki, həmin o qanunu, Siyavuş müəllimin dediyi kimi, Bəxtiyar müəllimin dediyi kimi, biz daha da təkmilləşdirək ki, bizim bu sahədə qələbələrımız olsun. Ancaq Azərbaycanda təhsil bitməyib. Çox sağ olun. Vüqar Bayramov.

V.Bayramov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Mən konseptual olaraq, təbii ki, təklif edilən layihəni dəstəkləyirəm. Sadəcə, həm bu layihə ilə bağlı və bu layihənin əhatə etdiyi terminlər və o terminlərin tətbiqi ilə bağlı bəzi təkliflərim var. Belə ki, təklif edilən layihənin 4.44.2-ci maddəsində, hörmətli Bəxtiyar müəllimin qeyd etdiyi kimi, “nostrifikasiya” sözü daha təkmil “kvalifikasiya” sözü ilə əvəzlənir. Təbii ki, bu, pozitiv dəyişiklikdir, amma eyni zamanda, düşünürəm, mexanizmin də təkmilləşdirilməsi çox vacibdir. Nostrifikasiya mexanizminin təkmilləşdirilməsinə və bununla bağlı qanunvericilikdə istisnaların tətbiq edilməsinə ehtiyac var.

Doğrudur, nostrifikasiya ilə bağlı mexanizm, eyni zamanda, nostrifikasiya həyata keçirilməsi üsulları müvafiq dövlət qurumu, yəni Təhsil Nazirliyi tərəfindən

həyata keçirilir, amma düşünürəm ki, məhz bu dəyişikliklərə uyğun olaraq, qanunvericilikdə də həmin mexanizmin təkmilləşməsi çox vacibdir. Nəzərə alsaq ki, bu gün nostrifikasiya mexanizminə uyğun olaraq, azərbaycanlılar xaricdə oxuduğu universitetlərin reytingindən asılı olmayaraq, oxuduqları bütün universitetlər üzrə diplomların nostrifikasiyası və bu qanun layihəsi qəbul olunduqdan sonra isə kvalifikasiyası həyata keçirilir. Nəzərə alsaq ki, elə universitetlər var, o universitetlər dünyanın aparıcı universitetləridir, ilk yüzlüyə daxil olan universitetlərdir. Məsələn, hazırda mövcud mexanizmə uyğun olaraq, Harvard, Yel kimi universitetləri bitirən azərbaycanlı məzunlar da öz diplomlarını Azərbaycanda təsdiq etdirməlidir. Dünyanın ən yaxşı universitetlərinin siyahısına Rusiyadan, yəni keçmiş SSRİ-dən bir universitet – Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti daxildir. O baxımdan təklif edərdim ki, layihə, eyni zamanda, nostrifikasiya və artıq layihə qəbul olunduqdan sonra kvalifikasiya mexanizminin təkmilləşdirilməsi məsələlərini də əhatə etsin.

Təbii ki, bu, qeyd etdiyim kimi, müvafiq dövlət qurumu tərəfindən mexanizm hazırlanır və tətbiq olunur. Amma məqsədə uyğun olan odur ki, ilk yüzlüyə daxil olan universitetləri bitirən azərbaycanlı məzunlar üçün onların diplomlarının nostrifikasiyası avtomatlaşdırılsın. Sadəcə, elektron olaraq məlumatın təqdim edilməsi formasında həyata keçirilsin. Ayrıca olaraq sənədlərin təqdim olunması, eyni zamanda, nostrifikasiya üçün onların yenidən intervüyə cəlb edilməsi, dəvət olunması mexanizmi ləğv olunsun, çünki nəticə etibarlı ilə, yenə qeyd etmək istəyirəm ki, əgər azərbaycanlı dünyanın ən aparıcı universitetini – Yel, Vaşinqton və ya Harvard universitetini

bitiribsə, sadəcə, o diplomla bağlı elektron məlumatın verilməsi daha məqsədəuyğun olardı. Bu, prosedurların sadələşdirilməsinə imkan verəcək, eyni zamanda, rəqabətin müdafiə edilməsi baxımından da çox vacibdir. Bu halda artıq azərbaycanlı gənclər daha çox reytingli universitetlərdə təhsil almaq və həmin diplomları Azərbaycanda asanlıqla təsdiq etdirmək imkanları qazansın. Əgər bu gün Yel universitetini bitirən hər hansı bir azərbaycanlı tələbə xaricdə qalıb işləmək istəsə, heç bir dövlət ondan həmin diplomun təsdiqini tələb etmir. Ona görə də düşünürəm ki, təklif edilən layihə pozitivdir, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə imkan verəcək, amma təbii ki, qanunvericilik orqanı olaraq bu mexanizmin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təklif olunan layihəyə qeyd edilən təkliflərin nəzərə alınması məqsədəuyğundur.

Bütövlükdə, qeyd etdiyim kimi, konseptual olaraq layihədə təklif olunan dəyişiklikləri dəstəkləyirəm və əminəm ki, dəyişikliklər Azərbaycan təhsil sisteminin notrifikasiya baxımından beynəlxalq praktikaya uyğunlaşdırılmasına imkan verəcək. Bir daha hörmətli həmkarlarımı da təklif olunan layihəni dəstəkləməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Düşünürəm ki, Sizin təkliflərinizə komitədə Bəxtiyar müəllim tərəfindən baxılacaq.

Mən çox üzr istəyirəm, Emin Hacıyevi elan etdim, ancaq unuttum. Emin müəllim, buyurun.

E.Hacıyev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Müzakirəyə çıxarılan qanun layihəsinə əlavə və dəyişikliklərin edilməsini dəstəkləyirəm. Son illər həyata keçirilən fundamental islahatlar, təbii ki, təhsil sahəsində islahatlarla da müşayiət olunur. Həmin islahatları reallaşdırmağa imkan verən

amillərdən biri də qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsidir. Lakin günümüzün aktual mövzularından olan bir məsələ ilə də bağlı fikirlərimi səsləndirmək istərdim. Cəmiyyətimizin savadlı, təhsilli olmasından danışarkən üstündə dayanacağımız mühüm məqamlardan biri çox dilli insanlarımızın yetişdirilməsidir.

Dil bilgisinin nə qədər önəmli olduğunu biz bu gün bütün dünyada apardığımız informasiya müharibəsində bir daha müşahidə etdik və bu müharibədə də qalib olduğumuzun ən gözəl nümunəsini Ali Baş Komandanın timsalında gördük. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin Qarabağla və Ermənistanın təxribatları ilə bağlı bir neçə dildə yüksək səviyyəli müsahibələr verməsi nəinki heç bir dili orta səviyyədə bilməyən Paşinyanı, hətta ölkəmizin əleyhinə dezinformasiyalar yayan xarici telekanalları belə mat qoydu.

Belə bir faktla yola çıxaraq bir neçə amilə diqqət çəkmək istərdim. Bəzi insanlar rusdilli, ingilisdilli gənclərin yetişdirilməsini qlobal güclərə boyun əymək, öz dilimizi inkişaf etdirməmək kimi qiymətləndirməyə cəhd edir.

Bu gün ümumi inkişafdan kənar qalmamağın yollarından biri də dünya dillərini mənimsəməklə bağlıdır. Dil bilgisi heç bir ölkənin maraqlarına xidmət etmir. Əksinə, rus, ingilis, fransız dillərində böyük ədəbiyyat və informasiya bazaları var. Buna görə də xarici dillərin bütün insanlar üçün, xüsusi ilə bütün şagirdlər üçün əlçatanlığı təmin olunsa, daha yaxşı olar.

Digər bir məqam ondan ibarətdir ki, hər bir vətəndaşımız xarici dili özəl təhsil müəssisəsində oxuyaraq mükəmməl dil öyrənmək imkanına sahib deyil. Ona görə də düşünürəm ki, müvafiq qurumlar xarici dillərin bu gün hər kəs üçün əlçatanlığını təmin etməkdən ötrü optimal yollar

üzərində düşünməlidirlər. İnkişaf etmiş xalqların uşaqları, gəncləri nəinki təkcə rus, ingilis dillərini, buna paralel olaraq, ispan, fransız, türk, çin və alman dillərini öyrənməyə də vaxt və vəsait sərf edirlər.

Mən “xarici dillərin əlçatanlığının təmin olunması nə qədər vacibdir” məntiqini əsaslandırmaq üçün qonşumuz və qardaş ölkə Türkiyənin təcrübəsini misal çəkmək istədim. Türkiyədə xüsusən biznes və beynəlxalq münasibətlər sahəsində işə qəbul zamanı ikinci dil kimi ingilis dilinin vacibliyi qeyd olunur. Bu, bir çox hallarda Azərbaycanlılarda da belədir.

Çox dil bilmənin əhəmiyyətini, insan yetişdirmə məsələsində yeri barədə də bir-iki cümlə demək istədim. Mütəxəssislərin araşdırmaları göstərir ki, iki və daha artıq dil bilənlər daha yüksək təhlil qabiliyyətinə malik olurlar, hərtərəfli düşünmə bilirlər. Əlavə dil beynin düşünmə qabiliyyətini daha da artırır. Bugünkü vəziyyət, Qarabağ uğrunda müharibənin getdiyi vaxt bizim üçün digər bir cəbhənin – informasiya müharibəsi cəbhəsinin nə qədər vacib olduğunu göstərdi. Biz bu müharibədə qalib olmaq, beynəlxalq media, beynəlxalq informasiya platformalarına çıxmaq üçün xarici dillərin nə qədər böyük əhəmiyyət daşıdığını gördük. İstər məktəbdə, istərsə də məktəbdən kənar məşğələlərdə xarici dillərin təmənnasız öyrədilməsi zamanın tələbidir. Mən bu qənaətdəyəm ki, hansı təbəqəyə mənsub olmasından asılı olmayaraq, hər bir vətəndaşımız üçün dil bilgiləri almaq imkanı təmin olunması üzərində ciddi düşünülməli, mümkün imkanlar reallaşdırılmalıdır. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. 3 nəfər çıxış edəcək. Niyə səsə qoyaq? Rüşad Quliyev, buyurun.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr,

hörmətli millət vəkilləri, hörmətli dostlar. Təbiidir ki, mən bu dəyişikliklərə, sözsüz, səs verəcəyəm.

Qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycanda kifayət qədər islahatlar, yəni təhsil sistemində islahatlar keçirilir, amma hörmətli həmkarım Siyavuş müəllimin toxunduğu məsələyə mən bir az daha professional nöqtəyi-nəzərdən toxunmaq istəyirəm. Ona görə ki, özüm artıq 35 ildir ali məktəbdə – Azərbaycan Texniki Universitetində dərs deyirəm, hazırda kafedra müdiriyəm.

Məndə belə bir təsəvvür yaranır ki, haradasa 15 il bundan öncə biz Bolonya sisteminə tərəf inkişafa başladığımız. Bu gün baxanda bizdə, həqiqətən, qarışıq sistemdir, ingilis dilində buna “miks” deyirlər, yəni bir az sovet sistemindən qalan, bir az da Bolonya modelidir, yəni tam Bolonya sisteminə də gedib çıxmamışıq. Bununla əlaqədar mən, ümumiyyətlə, istərdim ki, bu yaxınlarda imkan olsa, yeni təyin olunan cənab naziri dəvət edək və öz fikirlərini bölüşsün – biz təhsil məsələsində hansı tərəfə gedəcəyik, planlarımız nədir, bizim ona nə köməyimiz dəyə bilər.

Başqa bir məsələ. Mən keçən dəfə də o məsələyə çox ürək ağrısı ilə toxundum. Bizə hansı sahələrdə mütəxəssis lazımdır? Bu günlərdə möhtərəm cənab Prezident bəyan etdi ki, Qarabağda iqtisadi inkişaf, tam bərpa üçün artıq proqramlar hazırlanır. Allah qoysa, bu, həyata da keçiriləcək. Orada gedən işlərdə bizə hansı mütəxəssislər lazımdır? Mən düşünürəm, bu gün Azərbaycana kənd təsərrüfatı, mexanika ilə məşğul olan insanlar, mühəndislər daha çox lazımdır. Mən keçən dəfə də dedim, üzümü tutdum bizim Təhsil Nazirliyinə və başqa nazirliklərə ki, olarmı, ali məktəblərdə bir sahələrdə mütəxəssislər üçün yerlər planlı şəkildə azaldınsın, amma o biri mütəxəssislər üçün yerlər artırılınsın. Mən elə düşünürəm ki, bu, daha doğru

olardı. Biz gərək gələcəyə baxaq. Gələcəyə baxaraq deyə bilərik ki, rayonların özündə aqrar inkişafı əlaqədar problem yenə də mütəxəssisdədir. Yəni biz mütəxəssisləri niyə xaricdən dəvət etməliyik?

Azərbaycanda ömür boyu, tarixən bizim güclü mütəxəssislərimiz olub. Bu gün mən bir də müraciət edirəm, hansısa bir formada bu məsələni qaldırmaq istəyirəm. Bu gün bizdə aparıcı universitetlər var: UNEC, Ali Neft Məktəbi, Azərbaycan Texniki Universiteti. Bizdə insanların, gənclərin texniki fənlərə və gələcəkdə metallurjiya, tikinti, mexanika kimi istiqamətlərə daha çox həvəsi olmalıdır. Dövlət də təbliğat və təşviqatı bu formada aparmalıdır.

Qalan məsələyə Siyavuş müəllim toxundu. Bu gün Azərbaycanda, statistikaya görə, təqribən 1500 elmlər doktoru və 8500 elmlər namizədi var. İndi, ola bilər, 100 və ya 150 nəfər az və ya çoxdur. Əgər biz bu diplomları belə asanlıqla elmlə məşğul olmaq istəyən adamlara versək, qoy, bunların sayı artsın – bu gün 10 mindir, olsun 30 min. Yəni say artması Azərbaycan elminə nə verəcək? Mən düşünürəm ki, elmlə, pedaqogika ilə məşğul olmaq, dərslər demək istəyən insanlara başqa formalarda biz kömək etməliyik.

Sonda bir məsələni deyim. Keçən dəfə çıxış etdim, dedim ki, Azərbaycanda bəzi şəxsi məktəblər var, özəl. 1-ci sinif üçün şagirdlər hazırlayırlar. O məsələ ilə əlaqədar mən artıq demişdim. Bunun heç çiləsi çıxmadı, aylıq haqqı 400 manatdan 450 manata qaldırdılar. Mən indi adını çəkmək istəmirəm. 1 il valideyn bu qədər pulu verəcək, 1 il, hər ay 450 manata bu uşağı 1-ci sinif üçün hazırlayacaqlar. Düzdür, həmin o məktəbə. Elə hallar olur ki, uşağı hazırlayırlar, imtahanlardan da əla keçir, amma yer

yoxdur, nə isə bir problem var. Mən adını çəkmək istəmirəm. Əlbəttə ki, bu söhbət gedib çatacaq o məktəblərin yiyələrinəmi deyim, ya rəhbərlərinəmi deyim?! Təsəvvür edin, il ərzində universitetdən də artıq pul alırlar, yəni bunu nəzərə almaq lazımdır.

Mən hesab edirəm ki, dövlət buna nəzarət etməlidir. Özbaşına məktəb açırım, adını qoyuram “Filadelfiya məktəbi” və başlayıram ayda bu qədər pul almağa. Mən hesab edirəm ki, dövlət bunu yoxlamalıdır və nəzarətdə saxlamalıdır. Vaxt ayırdığınıza görə təşəkkür edirəm. Mən bu qanuna və dəyişikliklərə səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Səsə qoymaq?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Heç kəs təkid etmir. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.16 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, gündəliyin sonuncu məsələsinə keçirik. 5-ci məsələ “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Layihəyə dair məlumat vermək

üçün, Bəxtiyar müəllim, mən yenə də Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Qanununda Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsinə uyğun olaraq bayaq adını çəkdiyim “kvalifikasiya” anlayışı dəqiqləşdirilib. Hesab edirəm ki, bu da doğrudur.

Bir məsələni mən qeyd etmək istəyirəm. Deputat həmkarlarım burada Azərbaycan təhsili haqqında fikirlər səsləndirdilər. Azərbaycan təhsilinin gözəl nəticələri göz qabağındadır. Sadəcə olaraq, mən iki misal çəkmək istəyirəm. Birincisi, bu gün düşməndən torpaqlarımızı azad edən bizim qəhrəman zabitlərimiz və əsgərlərimiz Azərbaycan təhsilinin yetişdirdiyi övladlardır.

İkinci bir misal, bu gün Milli Məclisdə təmsil olunan deputatlardır. Yəqin ki, bu iki misal Azərbaycan təhsilinin hansı yüksək səviyyədə olması ilə bağlı fikri kifayət qədər formalaşdırır. O ki qaldı müəyyən çatışmazlıqlar, elə qanunvericiliyə dəyişikliklər, qanunların yaradılması, islahatlar tam ona xidmət edir ki, biz daha yüksək nəticələr əldə edək. Ona görə deputat həmkarlarımdan xahiş edirəm ki, bu düzəlişə də səs versinlər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.16 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

83

Buyurun. Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da iclasımız başa çatdı. Mən hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasın vaxtını sizə xəbər verəcəklər. Sağ olun.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

20 oktyabr 2020-ci il

Fatma Yıldırım. Mən təklif edirəm ki, işğaldan azad olunmuş şəhərlərimizdə bir küçə bu təyyarənin ixtiraçısı Səlcuq Bayraktarın şərəfinə adlandırılınsın.

Digər bir təklifim isə Tərtər şəhəri ilə bağlıdır. Biz bilirik ki, düşmənün hədəf aldığı yaşayış məntəqələri arasında Tərtər şəhəri xüsusi yer tutur. Yaşayış məntəqələrimizdən ən çox mərmə bu şəhərə atılıb, dağıntılar çoxdur. Əhəli arasında həlak olanlar və yaralananlar var. Buna baxmayaraq, digər vətəndaşlarımız kimi, Tərtər əhalisi də mərdcəsinə düşmənün qarşısında dayanır. Düşmənün bu cinayətləri onları əsla qorxutmur. Ona görə də gələcəkdə Tərtərə “Qəhrəman şəhər” statusu verilsin.